

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jacobi Sadoleti Card. Et Episcopi Carpentoractensis Viri
Disertissimi, Opera quæ exstant omnia**

Sadoleto, Jacopo

[Francofurti], 1607

Iacobi Sadoleti Episc. Carpentoracti S.R.E. Tituli sancti Calixti Presbyteri
Carin. ad Marium Masseum Volaterranum de Philosophia Liber II.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69244](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69244)

quæ si tua hac subita dictione defensa, & aduersus torrentem rationis, qui modò ab ore Phædri profluxit, stabilis & fixa terra fuerit, erit causa, cur de illius grauitate & praesentia ple existimemus: si aliquid offenderit, ascribetur temporis inapparitioni culpa, non Philosophia. Quamobrem aggredere quælo, & da te in certamen, in quo tibi, vt ego quidem sentio, nec turpe est vinci, & perhonestum vincere. Conandum non est, inquam, quandoquidem vos ita vultis. Volumus, inquit Gallus, neque est aliud quicquam, quod velimus potius. Sed etiam astus increbrescit, nec satis iam nobis aduersus salubrem in harum arborum vmbra præsidij est, ad villam censeendum: tibi inferiorem ad partem spatium est, locus quietior, & exædra, huic diei, tempori, & nostro valde opportunus moni. Hoc sic omnibus cum placuisset, paucis sanè passibus villam nos recepimus.

IACOBI SADOLETI EPISC. CAL-
pentoracti S. R. E. Tituli sancti Calixti Presbyteri Car-
din. ad Mariam Massena Volaterranum de Phi-
losophia Liber II.

NON me præterit, Mari Volaterrane, fore non potui, qui, cum ego tantum laboris, tantumque operæ optimis artibus & studiis ponendum putem, plerumque statum multò in his, quam in ambitione honorum, & in conquirendis opibus esse elaborandum: grauius hoc meo consilium institutumque reprehendant, ad eamque me curam atque cogitationem potius opinione sua vocent, vt quum in foro, atque curia versari cum aliqua autoritate ceperim, iampræ à summo principe consilium fuerim interioribus adhibere: cuius vitæ sectam studiosius persequare, per quam ad spem honorum, & fortunarum munitur via, aditusque facilis ad amplissimam dignitatem comparatur. Quæ quidem horum reprehensio videntur me moueret, si non aut ab leuissimo autore profectum, aut in populo: aut si viderem, id quod minimè intueor, eos qui ita egerunt, ac popularibus hisce opinionibus oblectati, per ipsos labores, maximasque contentiones ad concupiscendos honores tandem euecti sunt, cum eodem populo in gratia & in estimatione bona esse. Nunc autem quum intelligam id quod omnibus est apertum, quid de istis sentiant homines, qui eius splendorem honoris duntaxat sibi ante oculos proponunt, eumque vnum studio omni inflammati feruntur, illud nec quam attendunt, quod erat hominibus veri honoris cupiditas.

ane animaduertendum, quanta indignitas sit, quanta abieccio
 animi, ac leuitas in affectando, & ambiendo: non est causa, opi
 net, cur magnopere conturbet vulgi sermonibus, aut cor de ea
 animi constantia firmitate, & decedam, per quam neq; pecunie
 cogenda, neq; honoribus confectandis volo esse addictus. Non
 hoc loco quod mihi & ceteris, qui accuratè voluerunt at
 tendere, perceptum plane, obseruarumq; est: eos esse plerunq;
 totum ambitioforum exitus, vt neminem vel paulò temperatio
 nis, mediocri status sui, minusq; inuidiose fortuna pœniteat.
 Quamquam fortibus quidem, & bonis, & sapientibus viris, qui in
 quatuor honoris gradu collati sunt, & positi, nullam maculam
 vult adferre oratio mea: sed tamen illud euenire ferè & cernimus,
 vt nullorum sit quàm istorum, qui domestice inanes & vacui di
 gitant, ceteram aliam quandam & aduentitiam dignitatem
 inuicere expectant, cum angoribus amicorum, tum volubili
 tate, inconstantiaq; opinionum ac voluntatum, vita perturbata.
 Alia verò alio rationes meas dirigenti, semper id verissimū
 esse vidi, quod est à sapientissimis proditum: re scilicet fa
 miliaris astra commodè constituta, eisq; paratis fortunæ subsi
 dia, que & ad subueniendum necessitatibus vitæ idonea sint, &
 ab omni infamiaque remota; maiorem quandam nobis
 cum deum & longè diuiniorem sequendam esse vitæ rationē,
 per quam adiuuerunt, non vt honorum insignibus & turba emi
 norum, sed vt ad Deū proximè adiuuere nos possent: quod
 tanta nobis natura est ita insitum, vt qui in aliam partem acra
 tuorem sua studia contulerunt, optimum hi sibi hominis statum
 inuicere videantur. Etenim quis est (modò idem sit qui ingenio
 vegetiore à natura præditus, animum quoque habeat ab his ter
 restribus liberum) cui quum cœlum in conspectu sit, & hæc
 cœlestis que tanta mente ordineq; geruntur, vt eorū solennem,
 & sublimemq; in summa varietate constantiam, nulla hominis ra
 tione mutari queat: non præclara ipse cupiditate accendatur
 ad cognoscendum, & considerandum: quumq; rursus aciem ani
 mi in hæc humana, deflecterit, tumulumq; aspexerit vaga huius,
 ac fluctantis, & cum tempestatibus omnium perturbationum
 cœta constitantis vitæ, nō alium sibi potiorem vitendi ordinem,
 alia consilia rerum gerendarum esse incunda putet: quod quidē
 iam est proprium sapientiæ munus, cuius adipsendæ Philoso
 phiæ sola magistra est, aut nullo alio pacto ad eā potest perueni
 re. Quamquam de his quidem que ad philosophiæ officium per
 tinent, deq; eius artis diuinæ ac præcellentis utilitate, atq; præ
 stantia, satis à me explicatum esse arbitror in hoc secundo libro,
 in quo illa à me defensa est, quum esset oppugnata, & repre
 hendita à T. Phædro. Quem quidem ego hominem, Mari, valde
 dilexi

Q9

dilexi semper, idoneumque existimaui, cui hanc potissimum personam imponerem; atque eas tribuerem in sermonibus suis partes, ut esset ille disciplinae nobilissima: acculator enim (ut tute nosti ac optime omnium quidem: quippe quae & municipio, & propinquitate, non nunquam etiam conuincio solebas esse coniunctus) ad obrectandum dictis, & hoc dum aliquantum inclinatio: nec tam malevolentia, quam mihi ut videbatur, quam ardore quodam animi, & puritate ingenij: quibus rebus fiebat, ut nullum paulo tantum idemque asperius & mordacius dictum facile posset committere: ceteris quidem partibus officij, suauitatis, diligentiam, & primo quodque erat comparandus. Quapropter nos, quos tu ipse agnoscis ex suis scriptis haud ita tam potest: quae cum magna gregiaque confeceris orationibus maxime pangendis, quam pronuntiaueris: illa tamen nescio quo pacto effusa postmodum, distractaque euanuerunt: iucundum etiam nunc nomen amici nomen, ab obliuione hominum vindicare sanus es. Quod idem, si vita suppetet, de eis omnibus studiose inuenimus, quorum nobis in amicitia ipsorum, ac familiaritate & virtus animi cognita, & spectata erga nos voluntas fuit. Cuius quidem orationis, Phædrique consuetudinem dicentis, quorum assequi potuimus, in his libris expressimus: Quos ad Mari, potissimum ut mitteremus, quum ingenium tuum, ac virtus, excellensque scientia artium optimarum, tum sanctorum mores tui, dulcisque illa coniunctio & studiorum, & animarumque summa inter nos beneuolentia nos astrictos redderent, mihi vehementer atque hortata est: amo enim te in quantum modum, tuoque in nomine libentissime acquiesco: & in primis habere cupio meorum studiorum & cognitorum, participem. Quare attende quaeso, num tibi in his libris Philosophiae vis ac potestas satis diligenter a nobis videatur esse posita. Ut enim ad porticum sub villa peruenimus, atque in Xylo loco sancte ameno id temporis & salubri, aduersi confestim omnes, ceteris in me vnum intuentibus, sic ego exortus sum. QVÆ fuerit Phædri nostri in accusanda Philosophia dicitur vis, qui orationis cursus, quae copia, nil me referre nec commorare attinet, ipsi vos paulo ante iudicium fecistis: quippe cuius orationem non voce, laudeque verborum, quod ipse in modum iam vulgare & vitatum, saepe etiam temporis quo suscipitur & simulatur: sed admiratione potius tacita suscipi fecerit. Nam, ut laus illorum sit quae quamuis recte atque cunctis, ex communi tamen, & penè quotidiano more hanc admirationem eorum, quae hominum vni, ac facultatibus vni superiora. Sed quo huius vel oratio plenior, vel ingenij

prior, & vehementior vobis visa est, hoc mihi grauius onus re-
 procedendi est impositum. Ad eas enim partes repente defenden-
 dis accedere me sentio, quas hic vt oppugnare atque euertere
 facilius posset, assidua iam dudum commentatione se instruxit:
 in quo neque ingenium illius apparationi defuit, nec tempus
 ingenio: quum ego vtroque horum nunc quidem deficiam. Nam
 ingenior sum ad excogitandum, quae sint accommodata causae,
 & propter subitam, improuissimamque dictionem imparator.
 Veritas illud praeterita incommodum, quod ei succedo statim
 rationis, quae non praeteruolauit aureis vestras, sed in vestris
 animis & mentibus penitus infedit. Vt enim Corybantae, fe-
 runt uamine illo percitos, etiam posteaquam tibi canere de-
 lerant, gerere vsque tamen illarum in auribus concentum, &
 ad eorum modos incitari. Sic non dubito, quin quamuis ta-
 ceat in Phaedro, tamen eius ipsius in intimis mentibus ve-
 ritas strepat adhuc, & loquatur oratio. Hanc vim dicendi fuis-
 se in Pericle, qui princeps Graeciae habitus est, aequales tempo-
 rum illorum poetae deprædicant: vt quum concionaretur, non
 solum tonare, fulgere, cedere fulmina, sed post dictionem etiam
 aculos relinquare in animis auditorum putaretur: quid ergo
 ego praedictae causam, & deseram? Minime istuc quidem,
 non enim viti foret boni, & eius qui se iam diu Philosophiae ad-
 dicit, sed certe iudicio & explorato fecerit: subitè ab il-
 la discedere atque eam summo illius tempore destituere. Sed se-
 quitur officium, opinor, vestraeque vna auctoritati, qui hoc me depo-
 nit, poterabo: quum praesertim sperem, atque confidam, vos
 non hoc mihi quod impositis, eosdem etiam esse subleuaturus.
 Nam si in aliqua populi concione, aut corona cuiusque modi, di-
 ceretur mihi contra Phaedrum esse, nae ego verbo hincere non
 auderem, non quod diffiderem causam, quid enim vetius, quam &
 iustitiam & defendere Philosophiam, cuius usus atque tractatio
 Deorum vix est similima? sed quia concitatos iudices extimesce-
 ram. Nunc vobis duobus doctissimis, prudentissimisque iudicibus
 in pace & silentio suum obtinebit locum veritas. Itaque Phaedro
 nostro eloquentiae palmam dabimus, vt suum veritati honorem
 non negemus: Est enim veritatis tum noscendae, tum agenda gra-
 uis, & nauandae studium profectò sapientia. Vtemur enim hoc
 in Philosophia verbo, tamen in eo Phaedrus faceret vos admo-
 dum, & celeberrò eluserit. Sed qui duas haec res arcta naturae co-
 gnatione inter se coniunctas, eloquentiam dico & sapientiam, quan-
 tum utraque, res perfectio quaedam, & altera mentis virtus est, altera
 rationis, diuelli primus & separare est ausus, siue Leontinus
 siue Gorgias, siue alius quis: maximam is profectò semen-
 tam malorum omnium in humano genere iecit. Primus enim

Qq 1 docuit

docuit, id quod omnium rerum est deterrimum, mentis
 rem: aut si omnino virtus mentiri non potest, nec fallere
 modi personam sustinere, instrumentum certe primarium
 tis, ipsam interpretem animi & mentis orationem, fallere
 pere vultus coegit, ut quum à vera sapientia non esset proba
 affimulatione tamen imagineque sapientiae, quam plerumque
 fraudem & in errorem induceret. Ex quo linguae concupiscentia
 fidio; ingens hæc, quam cernimus, in omni vita semper
 perturbatio. Fraudes enim & malitiae omnesque fallaciae & o
 mentiendi artes hinc exorta; hinc sese in hominum studiis
 resq; profuderunt, omnis inquam hinc fallitas, omnia
 scriptio, & insidiae omnes, ab hoc primo erroris fonte man
 re. Nam cum ex duobus inter se quasi de regno decernimus
 teritum in nobis dominum constituere nos oporteat: nos
 rionem velimus tanquam aliquem Deum, sine cupiditate
 uti belluam quandam: non tantum in eo mali est (quod
 medioere illud est malum) veruntamen non vlt; eo ut potest
 pestem perniciemq; communem, oppressam plerumq; & per
 meliorem iacere partem, insolentem autem cupiditatem in
 mo dominari, quam illud est & horribile, & exitiosum, in
 sepe instructam cupiditatu fallacis, perferre foras mendac
 gationesq; perinde vt à sancto & legitimo intus regem ac
 improbilissimo tyranno, ipsa videlicet cupiditate, multa
 quitatis & veritatis fucatis coloribus, callidas suas machina
 nes depingat, quo labefactatis bonorum consiliis, corruptis
 eta & imminuta autoritate, aditum sibi ipsa ad omnium
 patefacere possit. In quo mirari satis non queo, non tantum
 eiusmodi homines, quum tantum virtutis simulatione proba
 se putent, quando se plus arbitrantur vera virtute esse proba
 ros. Sed vt ad naturam redeamus, nil potest esse tam copul
 inter se omni necessitudine, vinculoq; natura, neq; tam con
 tiens, quam aut cum affectionibus animi vultus, aut cum vultu
 ratibus sermo: vt enim lætitiis mœtioresq; intellus os frontis
 oculi, sic voluntates & consilia lingua continuo refert, quae
 ficio fungi ritè atque legitime, suumq; planè illud munus
 velit, non solum verè & incorruptè consilia mentis, atq; de
 reddat necesse est, sed qualia etiam illa intus sunt talia et
 proferat, atq; exponat: quod in vitro defecerit, dedecus ibi
 existit, & claudicatio: hoc est, non integrum illa, sed man
 officij munus assequitur. Itaq; & ampla magnitèe differre
 debet, & copiosa largè, & alta sublimiter, renua subillire, ma
 ra dolenter: deniq; vt quo habitu intus ornatus animus, &
 bus copiis instructus fuerit, talem cum extrà efferat, & repro
 ter oratio. Hanc speciem eximia perfectè absolutèq; lap
 que in po
 cet, & in
 quis facti
 nar. Omnia
 deponunt,
 qua con
 lamum
 cæ quæ
 obiter,
 que,
 que per
 quæ
 omnia
 maxime
 lapidum
 ritores
 ritores
 quæ in
 quæ in
 do infans
 mo corp
 si timor
 cæus fr
 hic Non
 que, que
 appella
 itone
 quæ
 quæ
 illuc
 collob
 comen
 ter effe
 laudem
 mirum
 Ac vt o
 aliorum
 cæus
 quæ, de
 quæ
 que, que
 que, que
 cum
 quæ
 que, que

que in possibilibus vite nostrae ducibus, mente, orationeque; videli-
 cet, & in eorum inter se concordia, & conspirationeque; consistit, si
 quis faciem esse & in promptu omnibus puret, nempe ille fallax
 erit. Omne enim praecelatum rarum, & quae communia cunctis ef-
 ferunt, nunquam in magno honore sunt habita. Sed est tamen
 adhaec confectanda, & adimplenda ordo quidam, ac modus: ut si ad
 tantum perveniri non possit, in eo quod quisque adeptus fuerit,
 cum quadam prudentia, moderationeque; versetur: neque se amplius
 abinde, quam quoad idoneus est prestare. Hoc enim qui sic e-
 git, ut totam sapientiam non possideat, non minimam is tamen
 pars partem fuerit confecturus: intelliget enim quid sit illud,
 quod in quaque re est decere: quod unum est praecipue sapientiae
 omnium propositum: nolle enim, & tenere quid in quaque re deceat,
 maxime proprium putatur esse sapientis. Qui ergo ad summam
 sapientiam omni studio condescendens, aliquo in inferiore gradu
 retinet, & mediocritatem in ea fuerit assecutus: vel cum in al-
 tera illius parte se exercuerit, alterius factus sit expertus: ut si
 cogitando quidem eruditus ac prudens, idem in eloquen-
 do infusus atque imperitus sit: aut contra, quum abundet oratio-
 nis copia, magnarum tamen rerum cognitionem non teneat: is
 se habere se suis continuerit, nec in ea parte studuerit se iactare,
 cuius se imperitor: sapientis ille laude & existimatione non care-
 bit. Non enim exiguas in sapientiae laude possidet partes illa vir-
 tus, quae a temperatione, & modo, praecelato quidem vocabulo, est
 appellata modestia. Ac ut in aedibus atque templis, etiam si magni-
 ficentia abest, saepe tamen opere in parvo decor nihilominus ele-
 gantique artis apparet: Sic angustioribus interdum hominum
 ingenij, & facultatibus, sapientiae aliquis radius potest
 illucescere. Si qui non maximis fuerit ingenij opibus praeditus, is
 concubuit semetipso, nec ultra id quod potuerit, progredi erit
 coactus. Verum ut horum numerus existat aliquis, qui mediocri-
 ter effecti sunt sapientes: ad illam quidem summam & absolutam
 laudem accedere sapientiae, paucis adhuc est datum: quorum ni-
 mirum nomen collimus tanquam consecratum immortalitati.
 Ac ut conitamus de eis loqui, quos non ex ipsorum scriptis, sed
 aliorum testimonio cognovimus, & Graecae, & Latinae nobis indi-
 cantur: ut de parente totius Philosophiae Socrate, de Anaxa-
 gora, de Empedocle, Democrito, Pythagora, Varrone, Nigidio,
 atque compluribus: isti ipsi quos nominamus, quos mirantes legi-
 mus, quos in manibus semper habemus, Platonem dico, Aristot-
 elem, Theophrastum, Ciceronem, & reliquos, qui ad horum prin-
 cipum emulationem studia sua contulerunt: quales tandem nos
 habemus, & cuiusmodi videntur? nonne eximij, nonne admira-
 biles, nonne undique atque in omni parte summi, atque per-
 fecti?

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

fecit? An aliquid est in illis præterea, quod requiramus, quæ
 ut tabulæ egregiè pictæ luce atque die, sic istorum increduli-
 rerum prudentia, orationis lumine longè sit illustrior: qui
 implent sensus, animosq; legentium docendo, & disputando,
 neq; ad intelligentiam rerum quicquam mens nostra, neq; ad
 cunditatem animi amplius auris requirat. Sed ut ceperam dis-
 re, qui ad hoc fastigium ascendere nequiverunt, si ijdem in
 genere quisque, modesti prudentesque extirere, non carere
 parte merita laudis. Qui verò quum totam sapientiam per se
 neglexissent, & ad captandas magis opiniones vulgi, quam ad
 veritatem doctrinæ se exercuisent, maiores tamen quædam
 videri studuerunt: hos video ferè in duo genera esse distri-
 Alij enim rerum omisla & posthabita cognitione, in veritate
 tum ipsis, & in quodam loquendi artificio elaboraverunt: ut
 præ studio percipiendæ doctrinæ, excolenda oratione magis
 sunt exercitati. Quorum utrorumque non mediocri erroris
 ad inspicendam sapientiæ vim, obtusa atque hebes mens contra
 extitit: quanquam priores quidem illi malitiæ, inscitie potius
 riores magis sunt arguendi: hi enim non tam astricti mediocri-
 dius, neque tam vasti, qui diuinarum rerum atque humanarum
 notitiam professi, à cultu & elegantia sermonis longissimè
 sunt, quam incomprè & ridiculè in liberaliores cætus se dicitur
 ipsi videris: in eo quidem admodum nobis odiosi, quod liberis
 tidie edendis, & conscribendis, semetipsos nobis, & opinionibus
 nostris intrudere conantur, vimque quodammodo scilicet ad
 dent afferre, quod de illorum bene ingenii existimemus, quæ
 imprudentia labuntur: non enim vnquam mihi, neque cuiquam
 præterea (ut ego quidem arbitror) ingenuè in studio perflantem
 poterunt, ut cum barbara & lutulenta vrantur lingua, generis
 scribendi adhibeant inconditum, & illiberale, iusticiari debent.
 Græca aut Latina eruditione esse præditi: quam neque is, quæ
 sapientiæ proprium esse diximus, videre in re quaque quæ
 ceat, in ipso primo aditu sui conatus intelligant. Nam quæ
 rum ista esse sapientia potest, quæ prima egressione è penetra-
 bus suis, ut primum in conspectum hominum proditura est,
 piter sese in oratione ipsa dare, progredi que indecorè an-
 uertit quidem? Atque hi tamen, cuiuscemodi ipsi sunt, magis
 multò sunt nocentes, atque malefici, quam illi, qui ex ornata
 lo, copiaque verborum, doctores se sapientiæ populis suæ pro-
 fessi: maiore enim ij perfidia instrumento ad evertendas ho-
 num fortunas parati accessere. Rursus que hi dupliciter autem
 cum se ad Rempub. gerendam contulissent, propter vberitatem
 elegantiamque sermonis, fide sibi prudentiæ atque virtutis
 populo falsò comparata, ciuitatibus suis plerique exitio fuerunt.

Ego in primis malo, & rhetorum orba veris sapientie dotibus eloquentia, non illa modo tot præstantium ingeniorum educitricem Athenæ, sed cuncta olim Græcia planè concidit. Aut qui non tantum habuerunt roboris, vt se regendis & moderandis hominibus, sed etiam idoneos, ij fordidiores etiam fallendi & decipiendi artem securi sunt: vt cum per omnem vagarentur Græciâ, velle se ad se vanis pollicitationibus allicerent, quod his se vitium gubernandarum ciuitatum, & illam præcipuè artem dicuntur traheuerunt, per quam scirent illi & tenerent, quemadmodum quis infertor (sic enim loquebantur) dicendo fieri superior posset hoc est, quem admodum falsitas veritatem, & auitatè autè magis iustitiam in iustis ipsa superaret. Sophistæ hi nominabantur: quorum quondam multitudine & cætib. vetus Græcia abundauit, non enim: eorum aliquandiu in magno honorè est habitum. Sed quam hinc illi ciuitium rerum peritiam, virtutisq; & vitij profuerunt notioem: ipsi verò moribus atq; vita à contemptissimo quoq; nil differrent, sprete postremo ab omnibus, atque hinc hederunt locum Philosophiam vituperare volentibus, vt id maxime secundo populo facere possent: in quos extrema in oratione, nec quidem persubdente, inuictus est Phædrus: qui si has habuerunt Philosophias falsa appellatione in nomen sapientie tenere inuidentes, sumpsit sibi vituperandas, adscribat, licet ad hanc sententiam opinionem etiam meam: sin autem id molitur, & agitur omnino abijcienda sit, & repudianda Philosophia, nō est nobis committendum, vt desertam illam & indefensam relinquamus. Naucos hercule, inquit ille, hoc etiam restat, vt pluris iam protra Philosophias habeamus. Non ita res sese habet, inquam: nec tu istam multitudinem artibus ipsis attribueris, sed facultatibus potius eorum, qui dissimiliter illas tractant, atq; suscipiunt: omnis enim ars vna in sese, simplexq; semper & eiusdem modi, non eodem tamen modo adhibetur ab omnibus: quod ne longe abeat, quæ ipsius arte potes, Phædre, perspicere: quum enim te utarum nobis præbeas grauem, atque magnum, quod idem facere nituntur in hac ciuitate permulti, quid causæ est, quod te dicere coocurrunt omnes vndique, attendimus, admiramur, etiamque eloquentie fulmina quasi extimescimus: quod sentimus istam viderent nobis in Camillo Porcio: est enim ille ex tua & disciplina, & amicitia tibi in hac laude geminus, ac prope per. Laucetium autem Colaianum, & hunc stultissimum omnium hominum Pionem, qui obsoletis & horridis confectis vocabulis, laudem in his dicendi se asscutorum putat, etiam eludimus, atque aspernamur. Num tu hanc varietatem & discrepantiam arti, ac non hominibus ipsi attribuis? Omnis ars, Phædre, quæ quidem di-

Qq 4 gna

gna hoc nomine sit, vna ipsa in sese, & sui vndique similitudine illorum, qui eam tractant, dispares aliquando habere videtur formas: quum ita, vt sit, variè ex ea ingenerentur, ab aliisque rectè exerceatur illa ars, ab aliis perperam in his munus ipsa egregiè tueatur suum, in illis minus ad quod quid obstat, quin tollatur omnis controuersia: & quam ego Philosophiam veris laudibus extulero, tu malos Philosophos iure redarguendos ducas: Nequaquam hoc fecerit, inquit, ego enim illam ipsam accuso, quam tu necessarium est condempnare huiuscemodi nebulonum & nugatorum esse velut inanis. Hostis, inquam, Philosophic es Phædre, apertèq; inimicissimè inimicitias. Sed quoniam video te nullam omnino rationem tui adhibere, que nomen modò Philosophic eandem non aliquo pronunciet: aggrediar ad defendendum, si pariter de meo officio fuero præfatus. Etenim ego quum plurimum te amo, idq; merito tuo: multa enim signa vicissim tu mihi, quæ ea obscura, amoris tui erga me tribuisti: & in his hoc recens, quod Curtianum meum carmen humanissimis verbis profectus est tum mihi illud in te vsu venire experior, quod vilius vniquam familiaritate æquè sum delectatus ac tua: nihil enim fieri te aut amabilius potest, aut salius: quod si ita non esset, tuum nomen excellens ingenium, tua egregia virtus, humanitas, iustitia non solùm meam, sed omnium tibi beneuolentiam facile conuincere liarent. Quod autem me sæpe & multum monuisti, vt ad Philosophic studio ad grauiores res tractandas me conuocares, probasti mihi in eo tu quidem studium & voluntatem tuam, consilium verò & iudiciū non ita: non enim si tibi omnia amicitie officia præstare debeo, quod faciā equidem semper, & si etiam scelerò, iccirco tuis etiā opinionibus annuere sum oblitus: ut si tuus autoris esset, nō amici sic agere, tibiq; ita obsecundare, vt cum me rectè ac commodè tutari possem, tuā potiùs sententiam sequeretur atq; amplexarer. Illud cum dolore aliquo fero, quod video esse hac causa necessariū, vt mihi tu oppositus sis, quem refellere coner, in quo tu meliorem multò conditione vilius es, qui tibi Philosophiam quam oppugnares, nō me ipsam proposuisti. Quamuis si redarguendi causa acrius agere interdum fuero coactus, quare vt bona tua cum venia facere id mihi liceat: non enim tui defendendi, sed eius confutanda rationis gratia, quæ ex ore tuo meliorem Philosophiam vt euerteret, equis vrisq; conmixta est: vehementiùs mihi nonnunquam erit agendum: quod tu in bonam partem accipies, mihiq; pro veritate, tanquam pro patria propugnanda hanc curam, & hoc studium etiam adscribes laudi. Illud item pro to, si contigerit aliquo loco, vt mihi de te quapiā interrogaueris.

quod vides in tam graui causa fore faciendum, facilem te
 mihi respondendo, & clementem praebeas, Interrogas licetbit,
 inquit, sed parcius: nam ego audire continentem orationem ma-
 lo. Geram tibi morem, quoad potero, inquam. Sed vt nonnun-
 quam opus est in ea disputatione, quae ex contrarijs partibus de-
 cenditur, inueniendi veri causa interrogare, & interrogari, refel-
 lere, & refelli, quod aliter sapè nihil expediri, nec ad exitu com-
 mode deduci potest. Sic illud non solum Philosophia, verum ho-
 minis etiam mediocriter eruditi prudentia indignum, vtrumuis
 aliorum cum iracundia, aut cum pertinacia efficere. Enimvero
 vnde ego nam potissimum ordiar? aut quod initium mea ora-
 tionis summa? an ab eo sapientiae verbo, in quo tu omni cum sale,
 cum quos illos septem, tum Philosophiam omnem eludendo
 cogitasti? in quo et si nos mirabiliter delectasti, vel varietate re-
 rum earum, quae a te ipso proferebantur, vel lepore sententia-
 rum tuarum, quod pace dixerim tua, fluctuare interdum, cursus-
 que magis & copiae, quam aut distinctionis aut ordinis cupida,
 ferri tui mihi torrens videbatur oratio. Quid ita, inquit: aut quae
 tui fluxus ista fluctuatio? Quia, inquam, quum temeritatem illo-
 rum, & arrogantiam reprehendebas, qui primi sapientium sibi
 vocem & professionem vsurpassent sapientiae, nimiumque sibi
 eos, & quod ferri non possent, appetij se dicebas, ea re quidem,
 quod (itaiebas ipse) nihil sit omnium rerum neque in caelo, ne-
 que in terra sapientia diuinitus, mirabilem quandam rem profe-
 ctus & ceterarum omnium longè maximam, huic sapientiae ver-
 bo constituebas subiectam. Rursus vbi eorundem leuitatem &
 incertam iradebas, qui professionis suae titulo inflati, & tumidi,
 praeterea ceteris se arbitrantur, propter illud vnum sapientiae
 nomen, quod in reliquis omnes etiam abiectas & ignobiles con-
 uertere aures, laborumque sapientiam in eo & Homerum testem
 adducebas, nihil huic voci relinquebas subiectum quod aestima-
 re illa videretur dignum. Ita quum duabus distinctissimis in
 rebus, in extrema atque primaria, altera porro abiecta atque igno-
 bili, eodem sapientiae nomine uterere, quid mirum si fluctuare
 mihi oratio tua, nihilque stabile & firmum in animis nostris con-
 firmare videbatur? Atqui ignosco equidem: sunt enim ista rhe-
 torum: pompam quarunt & gloriam, nec tam exactam in au-
 dientium animis earum rerum scientiam, quas tractant, quam
 tuas temporis postulant opinionem: non enim docere propo-
 nitur illis est, sed mouere. Itaque nullis certis in dicendo finibus
 continentur, quoque fusiores, & abundantiores semper sunt, vt
 in quibus vicini terminos, sic isti vocabula, reru notas confundunt:
 namque vnus verbi inuolucro plura complectentis, in quam
 numerum odum est, vbi fuerint partem: tum vbertate & copia, nu-
 mero-

Qq 5

meroque bene composita & iucunda orationis in auditorum animos influentes, vim sapenunero afferunt veritati. Cum haec omnia Philosophia, rem ipsam aperit, ambigua distinguit, vult, inuoluta euoluere: hoc ipso tamen imbecillior, quod videretur acerrima inter sanguine coniunctos eueniunt dissonantiae ista ab ea, cui germanitatis vinculo coniuncta fuerat eloquentia, deferta, non modò minus habet splendoris ad illustrandum, vitium ad confirmandam virtutem: sed eius ipsius eloquentiae inimicissimos impetus vix ab sese potest propulsare. Quo magis dissidio, vt antè dixi, magna hæc, quam cernimus, in omni exorta est perturbatio, quod si mea vox vniquam quiquam habuerit autoritatis: omni ope adnitatur, vt omnia, suis partibus, diuisis perfecta, integraque sapientia, ingenius mentibus, restituat. Ergo in nomine sapientiae ambiguus Phædrus: Quid in ipsa Descripsit enim ipse sapientiae quoque formam veteris illius proximae. Audio: Sed tamen eam totam è vulgi iudicij esse sperari voluit. Vnde tantum repente in vulgo aurogatis: Nam de hoc loco quaero, Dixeras illos septem, si populorum suffragio dicitur essent sapientes, non habere eos causam iure gloriamque, propterea quod stultorum de sapientibus iudicium nullum erubesceret. Quo pacto igitur qui de sapiente nec iudicare quidem potest, horum iudicij nisi & opinionibus, ea sola iudicabitur sapientia? Sic enim (si memini) possum abs te est: Quoties enim bonis numeratis populus, & quae studia eunq; magni fecerit, in his necesse esse apprimè versari sapientem, si velit esse sapientem, nec eum à populi studijs, & voluntatibus vel tantulum distorere. Quid habet igitur praelari ista sapientia, si nil aliud ipsa dicit, quam vulgi opinio? Nam nos quidem cum notionem sapientiae, quae in animis nostris natura infertur, ipsa nominali voce exornata, cogitando pertractamus: proponimus nobis longe praestantius quiddam, quam quod assequi, quodque aspirare vulgus ipsum facile queat: Ipeiemque eam in animo informamus, in qua nihil temeritatis insit, nihil festinationis, nihil inconstantiae: quae quidem vulgi & populorum vitia sunt notissima. Neque est quicquam versatus inter homines, & qui ipse modo sibi uotis sit, qui aliam formam sapientis mente concipiat, quam hominis grauis, atque firmi, nequaquam pro temeritatibus vulgi sua stultitia regentis, sed ipsius vltro moderantis, vltro cohibentis populum, si populus autore eo vti ad capeffenda rerum gerendarum consilia velit, sin minus, sententiam tamen suam praestantis, aere populi. Quod de Phocione claro Athenis viro memoriae pretium est: qui cum reclamante populo Atheniensis, dissuasor in illius belli, quod post Alexandri mortè aduersus Antipatrum & Bereniceos, duce Leosthene, gestum est: resque initio prospere Athenas

est ab eodem populo iudicatum, nequaquam esse sapientis
 peritæ multitudinis studijs obsequi, nec consilia sua ex populi
 opinionibus moderari. Ita inanis in omnem partem sapientis
 iudex est populus: minimeque idoneus, cui hoc tantum munus
 committatur, atque id decretis non solum grauium atque pre-
 dentum, verum etiã suis. Verum hoc fortalsè haud ita vult pla-
 drus, neque omnibus ipse populi scitis sapientiam admodum
 ea sola in hanc laudem recipit, quæ non mobilia & vagabunda
 ma, constantiaq; sunt, nec vlla vnquam vicissitudine permuta-
 tur: ac ne multis, ad ea bona nos reuocat stabilia atque immota
 semper populus maxima iudicat bona, diuitias, honore, opor-
 tia, voluptates. Huc enim conuersam omnem vult esse sapien-
 tiam, ac in his potissimum appetendis, cum populo eam sentiri
 oportere: munusque sapientis præcipuum esse, vt recte
 is ad scitè omnia quæ concupiscat populus, partesque suas in
 longè principes esse studeat, neque alium esse arbitretur, quibus
 potiarur, se ipso digniorem. Quod si ita sit primum, qui conuenit,
 eundem populum, quem temeritatis & inconstantie pluri-
 matum rerum arguas, atque condennes, repente vna certa in re
 & ea quidem maxima, idoneum statuere sapientia aurore? Quis
 hoc sic diiudicauit? Quis distinxit? Quis has veluti pronuntia-
 sic partitus est? vt ex eodem aurore que procedunt, horum partim
 sapienter decreta existimari debeant, partim stulte. Denique
 si hæc semper fixa de diuitijs & voluptatibus populi est opinio,
 quomodo tu non frustra illam nobis imaginem ante oculos
 finxisti, qua paratum ad subitos excursus sapientem consideras:
 cum quidem eum veluti Scythiam abiecem, aut Nomadum,
 cui nullum vsquam certum domicilium esset, tanquam in hanc
 collocaisti, ad proflindum attentum: vt simul atque populus
 nouo actu aliquo cupiditatis effervescentes, delabi quopiam, con-
 fluereque cœpisset, eodem ipse præcurrere & adulari niteretur.
 Quid inquam opus fuit hac mobilitate, & hoc tanto excubantia,
 vigilandique negotio? & cur non protinus sapientem in ipso
 opum & voluptatum regno constituisi, fruentem pacato animo
 eius rebus, in quibus fructus sapientia præcipue cernitur, nulla
 cuiusmodi anticipi cura distractum, tanquam relictilurus aliquando
 populus decretum suum, & de huiuscemodi bonis sententiam
 mutaturus sit? Jam illud quidem, quod maxime ad rem pertinet
 re arbitror, quarendum in primis mihi statuo, Vnde tanta sit
 estimatio huius bonis: Ex ipsis ne? hoc est, ab ipsorum conditio-
 ne atq; natura, vt sint ipsa perse & sua vi aestimanda? An à populo
 eò quod populus illis hoc tantum autoritatis attribuat: Si non
 ipsis, quoniam sapienti opinione populi multitudinique rationem
 fuerit opus? An dubium id est, quin ipse melius & consideratius

multo, quam imperitum vulgus solet, de eo quod bonum est,
 contentior sit, & iudicaturus? quippe cum sapientia in primis
 sit, non aliena eam sublequi, sed sua ipsam iudicia proferre, quae
 alij potius sequantur: aut ne nomen quidem suum ipsa retineat,
 si in iudicando alijs concesserit. Si verò bona illa magni iccirco
 laudanda sunt, quod eadem plurimi sunt à populo, nullum erit
 illorum veritate neque natura, sed tantum vulgi opinionibus bo-
 nam: ita in bonis existimatis & opinatis, non in ijs quae verè bo-
 nificant, egregia ista popularis sapientia enitebit. Quid ergo illa,
 quae vera bona sectatur, & in illis appetendis virtutis iudicio non
 fallit, neque imperitorum, sed suo: quo tandem nomine fuerit
 appellanda? Num ea quanto indignior habebitur, quae sapientia
 obtinetur? & iccirco eam popularis sapientia anteibit,
 quod haec veritatem bonorum amplectitur, illa ipsa duntaxat
 opinionem? nisi foret nullum omnino re & veritate est bonum,
 cuiusque boni ratio ex sola opinione existit. Quod si ita esse sul-
 comit, rursus Protagorea ratio inducatur necesse est, nihil re-
 pugnet, neque natura verum, neque bonum esse: sed quale
 cuiusque quid videatur, id illi tale existere. Quae positio Sophista
 no placuit (vt tum habebatur) nobilis, diu & multum in Graecia
 usitata, ad extremum doctissimorum disputationibus fracta, at-
 que concitata est. Etenim tum perspicue est demonstratum, si ita
 sit, non habet, primum, contraria in eodem & repugnancia simul
 commixta esse, quod nullo modo fieri potest: quippe quum
 contraria diuersis de qua re videatur: deinde artem omnino
 nullam neque scientiam habere locum posse: nihilque interfu-
 rum esse inter doctissimos, & imperitissimos, neque inter eos
 quos rerum prudentia vsuque se excoluissent, & eos qui nun-
 quam minimum omnino ad augendum quippiam aut consideran-
 dum appulissent: Ita omni omnium rerum penitus sublato dele-
 ctis, omnibus consilijs iudicijsque peremptis, fore planè nihil
 quod res vili momento aliquo antecelleret. Sed nos illis disce-
 ptationibus omissis, quae latiores sunt, quam vt angusta & breui
 oratione concludi possint: ad ea quae nobis sunt propria redeam-
 us: & dicamus, quod reticentibus etiam nobis necesse est
 noscitur: si boni verique ratio opinionibus duntaxat pendenda
 sit, populum ipsum iure vnum appellari conuenire sapientem,
 Quippe quam plurimum concors consentiensque opinio, sin-
 gularum sententiarum sit anteposenda: Populus itaq; solus sapiens.
 Qui ergo nobis constamus ipsi, dum hoc communi loquendi
 more errorem, inconstantiam, vanitatem populis ascribimus?
 utique stultitiam & temeritatem significantia, in genere sa-
 pientissimo vsurpamus? Num aut maiores fortè nostri aberrau-
 erunt hi, qui rebus imposuerunt nomina: aut nos illa ipsa nomina
 perpe-

perperam præpostereq; accipimus, alienaque proflus loquimur
 eum ordinem, grauitatem, constantiam, ceterasque huiusmodi
 virtutes ab errore leuitateque distinctissimas, vnanimes com-
 sapientia attribuimus: At enim æquius multo est vnum con-
 dere sententijs plurimorum, quam vnius plurimos: sic enim
 ebas: Quid cum plurimi ex contrarijs partibus dissentiant, ma-
 tiradinesq; ipsæ inter se sunt discordes: numero ne semper, ma-
 quam autem pondere grauitateque disceptantium in dis-
 bitur? Quid cum non hominibus solum, sed populis vniuersis
 nerse sunt sententiæ? Lacedæmone furari ingenuis adolens-
 bus est permissum, Athenis nihil minus. Contra, Atheniensibus
 lege otij erat multa, at liberale vel maximè id apud Lacedæ-
 nios. Ex quo illud legati Spartani dictum, qui Athenis quendam
 damnatum otij duci cum videret, quæsisse fertur penitentiam,
 quis esset ille, qui tam liberalem subijisset multam. In dis-
 bus ego duorum principum populorum opinionibus & senten-
 tijs, veram tandem veritatem & sapientiæ congruentiorem
 mus esse: aut si non facile id est indicatum, tuam scilicet, Placida
 sapientiam adficientibus: cõstituemus quidem hoc certum, quod
 est necesse, hominem vnum atque eundem Lacedæmonesque
 rem, Athenis stultum fore: vt cum secum fortas extollere dosto-
 sticam sapientiam nequiuert, in alienam ciuitatem, quoniam
 modum hospes, sic etiam insipiens introijisse dicatur. Verum
 congregiamur propius, ac de eo ipso genere bonorum, quod vo-
 dri ista in primis aspirat sapientia, de diuitijs inquam, ac vobis
 pratibus verba faciamus, quando horum bonorum iudicium
 omne ipse attribuit populo: si varia existant, hac quoque de
 populorum decreta, quid erit tandem statuendum? Lacedæmo-
 ne durissimis Lycurgi legibus, quoad illa vigerunt, neq; ad po-
 cuniam, neque ad delicias aspirauit quisquam. Nemo signa-
 lis tot seculis in ea ciuitate sapiens: ne Romæ quidem, quæ
 ciuitate exemplum omnis sapientiæ & virtutis in nostros annos
 transferibebas, primis illis C. C. LXXXIII. annis diuitiarum
 modum in vfu, aut in honore vlllo fuisse: neque publicè ad id
 neque priuatim. Ac publicè quidem, Q. Fabio Pictore, L. Quin-
 Consi. nummus in hac vrbe primum argenteus signatus est: an-
 nis quinque ante primum Punicum bellum: cum antea gra-
 are, inepto ad coaceruandum, ac seponendum, omnes vna
 tur, priuatim verò qui argentum possidere competti essent,
 neque legum pœnas, neque censorias notaciones effugerent: in
 in hanc urbem aditus omni illo tempore sapientiæ interdictus
 fuit: nisi forte tum populi Romani opinione & iudicio, ex
 no quodam genere sapientia exierit, nõ voluptatis & copiam
 vt nunc est, sed abstinentiæ, frugalitatisque magistra: cuius

men moris ac disciplinae temporibus optimis Pop. Rom. non
 perirebat, tum cum ab aratris accerfebantur homines, quibus
 magistratus, curaciones, imperiaque mandarentur, totaque Res
 publica committerent regenda: quorum quidem consilij, forti-
 tudine, iustitia potissimum effectum est, vt hæc ciuitas ex mini-
 mo, ad summum rerum humanarum fastigium perueniret: nam
 in hac quidem populari sapientia quoruscumque est, qui ad gu-
 bernacula Reipub. translatus, officium suum, atque operam val-
 de proderet populo? Quod si populum quoque velim in hac ratio-
 ne defendere, nonne id dicam, quod ab omnibus concedi neces-
 sitate in hoc homine cupidos & ad omnia progredientes, quibus omne
 in pecunia, & in ambitione honoris positum bonum est: qui-
 que quod plurimum in sua ciuitate possint, anxij semper, atq; sol-
 liciti, omnes intendunt machinas, omni via moluntur: sed ab-
 temperes, sed moderatos, sed graues, eos esse, qui à populis præci-
 piunt & probentur, & diligantur, quorum se fidei libens multitu-
 do committat. Videtis campum, in quo exultare possit ora-
 tumus. Sed miramur: sitque sanè & Phædro, & populo teste,
 quomodo & incunditatem consecratrix sapientia: Illud quæro: in
 quantum & facultatem istius sapientia ponitis? Vtrum si adipi-
 scamus commoda fortuna hæc, quæ vos tantopere extollitis: an
 sit ratio, rationemque commoneat adipiscendorum? Hoc est,
 Vtrum in euentu adipiscendi, an in consilio duntaxat insit sa-
 pientia? Si in euentu, atque vt adipiscatur, qui iam distingue-
 mus fortunatum à sapiente: aut cur non idem atque vnum for-
 tunatum sapientia fuerit? Et quidem hunc honorem in scena & a
 Comædia ceruimus Fortunæ datum, Centrum doctorum homi-
 num consilia hæc vna deuincit Dea Fortuna: atque hoc verum
 est, perinde vt quisque ea vitur, ita præcellet, atque exinde sape-
 ream omnes dicimus. Bene vbi cui discimus consilium acci-
 disse, hominem caurum cum esse declaramus: stultum autem
 illum, cui verit malè. Nostis carmen profectò, quo, scena, vul-
 gis iudicio, in sede sapientia fortuna constituitur. Et ridicu-
 lus Pacuuius, qui de Fortuna secus sentit: Fortunam insanam, &
 caecam, & brutam perhibent Philosophi, saxique instar globosi
 prædicant volubilem, qui enim ea poterit volubilis atque insana
 esse, si cum sapientia semper coniuncta sit? Quanquam Pacuuius
 (quod ita Phædro videatur necesse est) nequaquam satis idoneis
 verbis Philosophis, fortunam in crimen & in vituperationem
 videtur accerere. Sed persequamur, vt cœpimus, hocque vige-
 mus: si in adipiscendo & potiundo vitæ commoda sapientia
 in quantum modo sit, nihil inter eam, interque fortunam interfuturum
 esse, casuque & fortuito quæque effici posse sapientem: vt
 cum ad honores quis & ad diuitias euectus fuerit, ita sapientiam
 euectis

euestigio fuerit consecutus. Vbi circumspectio igitur, vbi con-
 silium, vbi illa accurata & diligens consideratio, quae habet
 semper propria sapientis? qui se nunquam in praecipitibus
 committit, certa quae ratione dirigens appetitiones suas, et
 & potestates saepenumero praetermittit, quod se bona existiman-
 ne in populo communiens, veras vitae voluptates, quae ab bono
 state & innocentia se iunctae esse non possunt, tranquillo sereno
 confectatur: nihilque vnquam molitur, in quo subditiuolentia
 lis non plus consilij & rationis insit, quam fortunae. Quae
 tam in adipiscendo, quam in acutè acriterque persequendo,
 quibus ad fortunae praemia itineribus veniatur, sapientia
 elucescit: equidem non negarim hoc sapientiae munus
 congruere. Adest enim iam consilium & cogitatio, quae serena
 gnata & familiaria sapientis. Sed quid, si, omnia ipsa cum
 vehementerque elaborauerit (quandoquidem euentus
 fortunam praestare nemo potest) spe & conatibus suis fuerit
 cepta, retinebitne sic elusa atque irrita, sapientiae nomen,
 retinebit? Si non retinebit, falsum erit in explorando, & in
 gando spectari sapientiam: rursusque omnis sapientis appo-
 sitio à calu, & à fortuna erit repetenda. Si retinebit, poterit
 certe esse aliquis sine fructu vilo & sine emolumento
 Quod neque tu Phadre ita vis, & ego maximè alienum à
 tua statuo. Quid enim, rem ne vnam omnium pulcherrimam
 maximam, ad quam nostra vota & desideria praecipue con-
 dunt, possideri sine fructu, atque ad eum sine maximo fructu, ac
 num inducere poterit quisquam? nõ cadit hoc in cogitationem
 hominis, nostraeque id mentes penitus respuunt: potius quae
 quid vitam exornat atque excolit, facitque ut pacatè & spoli-
 de, & cum voluptate viuamus, totum consilio & sapientia
 tur acceptum, ut cui sapientia ipsa adsit, ea illi inutiliter de
 maximo fructu nequeat adesse. Relinquitur igitur ut
 vtrumque & copulatum, sapientiam constituat: hoc est, ut
 germanaque sapientia sit, cum potiri fortunae bonis, tum
 ijs nostro industriaeque potiri: quod sic recedit ab te, si
 situm, iucundiora esse munera fortunae, quae aliquis labor
 cesserit & molestia, quam ea quae sua sponte nec opam
 niunt, propterea quod voluptas omnis ex contentione ipsa
 lectia percipiatur vberior. Si inquam ita sit, sinuataque
 mus, quae cum labore quodam & solitudine animi, nobis
 expugnauimus, quam quae vltro accepimus oblata: optanda
 mala valent, ut eius prospera atque bona letitia amplior
 bis adueniat. Falso igitur est in communibus votis vtriusque
 rem esse optandam nobis, nõ partam labore, sed relictam. Quae
 quam ista quidem leuiores sunt: illud porò graue, grauior
 autem

animo oblectandum. Quod si ab industria coniuncte & a fortuna
 efficiatur sapientia, neque alia conditio quæpiam, modis que a-
 liis opponatur: hoc est, quo cuique ordine, qua temperantia,
 qua etiam a malis facinoribus abstinentia, ad opes & imperia
 pervenire sit licitum: nil caute fuerit, quin que ad quantum ma-
 gis, & ad pecuniam apposita fuerint artes, ea potissimum no-
 mine sapientie ornentur. Erunt igitur fœneratores in hanc lau-
 dem vocandi, erunt circumscriptores, erunt testamentarij. Deni-
 que quoque tibi perituro, & fraude, & malis artibus rem aut po-
 tentiam querunt, modò allequantur id quod concupierint, pro-
 bitate, & soletes, & sapientes esse iudicabuntur. Quid ergo
 iustitiam placet constitui sapientiam, & talem eam in hominum
 concupis, commerciaque produci, qua popularioribus humane
 societatis non solum impunitatem, sed gloriam etiam nominis
 sit proferat: nõne plurimum intererit, quo pacto quisque ad
 opes, honoresque perveniat, & qua ad fortunæ bona nitatur
 via? non qui iuste & castè id egerit, idem que ea fuerit constantia
 præter, ut manus sibi bonum in virtute atque honestate, quam
 in vitium, opumque affluentia constituat, eum sanè nos viru bo-
 num appellabimus, maximamque illi fidem reru omnium habebi-
 mus: mentem verò etiam, si eum integritate vna & eum iustitia, me-
 dia præterea, ingenijque acumen habuerit coniunctum: quod o-
 mnino sapientiam in actione mentis, & quasi ingenij vigilia qua-
 dam constitimus, que si a virtute & innocentia diiuncta sit, si-
 bi prope & consilij absque iustitia veritateque nitatur, non iam sa-
 pientia, sed malitia sit nominanda, ut que celeres quidem animi
 movet, sed videndum quid expediat acuros: sed eosdem pravos
 & nocentes & perditiosos habeat. Quapropter decuit abs te,
 Prætor, sapientem tuum ex hoc genere constitui, qui polleret
 equalem mentis intelligentieque consilij, verum idem omnia ta-
 mē ad iustitiam æquitatemque referret. Quem tu nunc cuius-
 modi, quæso, & quo ex genere nobis esse existis: occultum quendam
 & cavum designasti artificem simulandi, dissimulandi que, qui
 cum ipse quadam splendida & liberali oculos nostros quasi
 perstrinxisset: intus autem copii pectore (ut ille inquit) arcana
 commiserat. studia malicie suæ, tum ut sese vlla aperiret occasio,
 necesse in moleris dissimulationis, ad illa fortunæ bona prorump-
 eret, quorum adipiscendorum gratia, nec violare ius fasque,
 nec ceteros supplantare indignum arbitraretur: qui si non va-
 lere percipere, ut de Philosphis ipse dicebas, at elegantiore qua-
 tum improbitate magisque concinna præriperet ceteris adipi-
 scere palmam. Vastum inquam nobis hominem & astutum, ple-
 num doli ac perfidie descripsisti, atque eum qui cum nullā veram
 sapientieque nosset, virtutemque ac dignitatē utilitate sola me-

R r t r r e r u r,

viretur, præstare semper arbitraretur pudere magis, quam per
 multoq; plus doleret non adeptus, quod concupivisset, quam
 impuritate aliqua facinoræq; deprehensus verecundaretur.
 torquebas interdum tu quidem, & splendidis ac sonantibus
 his vimbram illi appingere virtutis contendebas. Sed scilicet
 bar, totanq; se indicabat oratio tua. Dum enim in oblecta
 vestigijs aiebas curaturum esse sapientem, ut quò intercederet
 perditius perueniret, non mediustidius lucem neq; diem, sed
 ctem & tenebras quarebas sapientiæ. Quod si huiusmodi
 entiam esse placet, quæ eos, quibus æmulatur, tyrannos
 vt quemadmodum illi segregatos ab sese habent omnibono
 feruorum autem, & facinorosorum, & barbarorum circum
 parant manum: sic ipsa veris virtutibus eiectis, fraudum
 rûmq; comitatu, ad opes sibi acquirendas stipata incedat. No
 rum nobis præterea nihil est dicendum: quando quidem non
 ke aliqua, sed tota sapientiæ ratione dissentimus. Nam equi
 ex alieno longè genere, proflusq; contrario esse stimo. Et
 Gallus; Nequaquam hoc vereare Sadolete, inquit, vt quidam
 nostrum (nam pro Citrario tibi etiam spondeo sapientiam tuam
 scelere, & cum perfidia putet iungi: neq; verò Phædrus hoc
 spicue posuit: videbatur quidem interdum oratio eius ab
 & concitata, labi huc, atq; effluere. Sed nostri Rhetorum
 mihi quidè ratio illa vehementer probatur, nec sine veris
 nisq; virtutibus sapientiam, nec sine sapientiæ virtutes ipse
 stere: sapientiamq; ingenij & mentis actionem, non fortu
 tum esse ducendum. Sed quid si recitico plurimi sapientia
 quod ea nobis bonæ fortunæ effectrix, atq; administrix est
 malis insidiosisq; artibus, vt tu modò improbas, in qua
 planè assentior, sed virtutum choro nixa comite, fidemq; & ve
 ratem ad omnia adhibens, vt sapientis sit honestis rationibus
 tæ copias consequi, sapientiæq; effectus fortunata vita sit. Ad
 quoq; fuerit eiusmodi, vt alienum grauitate sapientiæ esse
 atur: Mihi quidem notio illa, quam in animo insculpeam
 pientia gero, hac ratione etiam pulchrior, magnificenti
 occurrit, si sapientem omnibus subsidijs fortunæ florentem
 ornatum esse videamus, addet enim hic externus copiarum
 tus, illius profectò decori dignitatique permulsum. De
 ista, Galle, speciosè inquam, & aliqua ex parte etiam proban
 ter, sed videndum tamen est, ne conturbentur. Etenim si
 intelligatur, vt sapientiæ fructus omnis in fortuna sit, & cum
 tu nam adepta erit sapientia, tum demum nomine illo digni
 featur: aut nihil ipsa omnino per sese fuerit: aut, quoniam
 nam præstare nemo ne sapiens quidem potest, sine vilo com
 do & emolumento adesse nobis sapientia poterit: hoc

in ta vis minime, inquit. Sed ego cum maximas per se utilitates
 an ipsa sapientia in esse statuo, tum arbitror vberius illam fore or-
 natum, si fortuna quoque benignitas accesserit. Facile hoc tibi
 concecistim, inquam, dum ne illud ita sentias, omnem vim sapi-
 entie hinc tentari esse, ut fortuna ea nobis conciliatrix sit. Sequi-
 tur quidem ferme fortuna sapientiam: rarumque admodum, & dif-
 ficile factum est, ut sapiens idem & infortunatus sit. Ex quo dictum
 non antiquis, Sux queneque fortuna sibi fabrum esse. Sed tamen
 fortunatum consecutio appendix quedam bonorum consilio-
 rum est: modicamque semper est, rite aestimantibus, ad sapientiam
 fortunae accessio. Namque ipsa sapientia maiores sibi multo opes,
 in praesentia et genere in se paratas habet: neque ex alienis gene-
 rali bonorum, sed ex se, & sua vi commendat nobilitatem suam:
 quae si domesticis fructibus non contenta, alienis opibus perfec-
 ta & cogatur, non iam, neque libera ipsa iuris sui, nec vilius com-
 pensata fuerit: seruiet enim necessario fortunae, totamque
 sicut alius nutum finget, atque conuertet, ut suum bonum, quod
 hactenus in illa repositum, illius ipsius beneficio possit consequi.
 Quae si huiusmodi sapientia sit, quibus ea quaeso, ornamentis
 dignitas, aut quo honore libertatis poterit esse praedita? Nam
 ratione hominem homini dicimus, non eum solum qui emptus
 pecunia & mancipio acceptus sit: verum etiam illum, qui cuius
 ipsi rei gens est, eam rem cogitur ab alio ambire, & mendicare.
 Sic cum propter fortunam sapientia expetenda sit, iam non ipsa
 fortuna perit, sed perditur qua fortunae existimanda est. Etenim
 quaequid amatur aut appetitur propter aliud, id non ipsam appe-
 tum per se, sed omnis illi dignatio provenit ex eo, ad quod hoc
 tanquam intermedio itur atque contenditur: ut postea finem, atque
 certum quod optabamus consecuti, horum quae adhibuimus
 tanquam adminiculorum ad potiendum & consequendum, iam
 necesse est amari quidem: eorum enim consumpta opportunitate,
 nulla reliqua in ipsis remanet dignitas, quae nostros animos te-
 neat. Sed nostrum omne bonum in illo summo agnoscimus, ad
 quod de principio iam tum tendebamus: sicut porta ad pro, na-
 vigio suo amplius opus est, & victoria confitura, arma depo-
 nuntur bellica: Sic fortunae opibus comparatis, inanis de cae-
 tero sapientia est. Igitur in hoc ordine, & tanquam curriculo
 quoddam in convenientium rerum ad aliosque fines properantium,
 sapientia si constituitur: non ea spoliata solum suo decore, seruiat
 & ancilletur fortunae: necesse est: verum qui fuerit ad fortunam
 perventum, nullam iam ulterius partem commodi, neque aestima-
 tionis obtineat. Quod est rursus illa sapientiae notitia indignam
 quae in animis nostris natura ipsa descripsit. A GE agere, Gallus in-
 quit, cogor enim tibi hac ratione asserari, fortunam non esse sapie-
 ntiae.

R. 2. 11

tia dominam: quae videretur fore, si ad eam vnam sapientiam
 pertineret: Sed quin sit sapientia ex comitate bonae homi-
 ni splendor, hoc ne inficiari quisquam, & deterere dicendo tra-
 mis nostris poterit? Quid possit, inquam, alio loco videtur
 hoc sic habere. Si acie acie mentis naturam rerum intrinsece
 ris, te non difficiliter animadueris, in tanta varietate rerum
 & operum, quanta hominum labor atque industria quaeque
 eit: nihil in eis rebus inesse dignitatis, quae ad propulsum
 commodum duntaxat, & ad necessarios vitae usus referatur
 quod huiusmodi quae sunt, seruiunt omnia necessitatibus
 bent in se quicquam soluti, & liberi: sed alienis astricta
 nentur. Quod enim fugere incommodum atque malum
 ipsa cogimur, idcirco sunt ista vi & necessitate expelli, ut
 praesto sunt, vitamque ac salutem hominis custodiant. Nihil
 coactum suapte natura est laudabile. Vbi ergo exiit dignitas
 iaus? Nempe in his, quae necessitatis soluta vinculis, ipsa
 voluntati sunt libera: Nam quoad laboramus & tendimus
 subsidijs fortunae conquirendis suscipiamus & tucantur
 stram, quoniam id non sponte, sed naturae lege atque imperio
 cimus, haec tenus sumus & laudis, & criminis expertes. Quod
 alieno gerimus coactu, neutram id in partem attribuimus
 bis est, quandoquidem nulla in hoc animi nostri neque ex-
 re, neque ex vicio declaratur affectio. At cum superesse in
 cessitatibus nostris diuitiarum copia, & fortunae quae
 vbertas, materiamque habemus ampliore, in qua liber
 ri voluntas nostra, & suo se arbitratu gerere in ea possit: tunc
 rectam rationem, consiliumque bonum administrandis
 nae facultatibus adhibebimus, ornabit quidem fortuna
 tiam: sed propter eam causam ornabit, quia ipsa ante
 tia fuerit ornata: omnis enim illa directio, & prudens
 dispositio, tractatioque opum & fortunarum, sapientiae
 atque eadem sapientia ea est, quae in potentibus & opibus
 mibusque bonis, muneribusque fortunae lumen illud
 pulchri atque decoris cuius non solum oculi hominum ad
 ctum, sed mentes etiam ad admirationem conuertuntur. Nam
 pla quidem fortunae bona, si per se illa spectes, quid habent
 praecleari atque magni: quae iacerent penitus inanimata
 mortua, nisi actum tanquam animam a ratione venis
 rent: perinde autem ut quis vitur, ita efficiuntur & laudis
 cipia, & vituperationis: si enim ordine & ratione
 nihil spectabilis, si per inconsultam, & eam que capi
 funduntur, nihil fieri potest turpius: ut cum ad homines
 delata sunt, augeant potius & cumulent illorum indignitatem
 quam quicquam illis splendoris aut ornamenti afferant.

quod ex fortuna est, quod superfluum, utraque usus vite ne-
 cessarius sit, totum superfluum est, & instrumentum libera voluntatis,
 participansque hactenus & virtutis & vitij, ex alio genere vi-
 tute, quam quomodo ea sunt, perque necessitatibus vite sub-
 iungitur: illa enim ad incolumitatem duntaxat utilis est: hanc
 ad utilitatem, ad gloriam, ad dignitatem: cuius quidem pul-
 chritudinis, praestantiorisq; utilitatis amore & studio, libere in pri-
 vatis rebus & ingenue excitantur: plusq; multo sibi statunt in
 publicis decore, quam in salutis incolumitate esse repositum.
 Ita nos illam esse causam, & rationem putatis, quam obrem non
 solum erectioribus animis qui sunt, verum ignaviores etiam alij
 homines, nisi illi similia brutis mancipia omnino sint, ha-
 bent: nemis acriter interdum studio rerum gerendarum: sese que
 admodum in aliquod opus illustrius, sui que ingenij periclitandi
 constantem habeant insitam: nisi quod amplitudinis splendore
 illud arduum arrepti, cupiunt sese in illa luce constituere, &
 auctorem fieri naturae participes? vegetiore vero qui sunt ani-
 mo, quietem nullam inveniunt, ut tanquam aëro quodam
 circumspici & percuti, Themistocle exemplo, nihil aliud noctu
 cogitant, quam quemadmodum queant maiores
 atq; honoratioris ceteris existere: atq; ardorem animi sui, quem
 comprehensum atq; retinere non possunt, in illustribus actioni-
 bus expere, ac patefacere: hinc honorum ambitus, hinc magi-
 stantiam, hinc omnis eorum pecunieq; cupido, suscepta quidem
 a primo honesti decoreq; causa, ut in oculis hominum splendi-
 di videamur, ut aliquid ipsi esse videamur: verum potest ob insciti-
 am vel boni, erroremque ignorarum mentis, ad inanem oculorum
 ostentationem, improbioreque exaturandas cupiditates, quasi
 a quoque translata, quam nunc quidem sectandae sapientiae ratio-
 nem, ut exortorem nimirum magisq; in populo vilitatem, Phre-
 asia omnia sua oratione communiuit. Sed nos qui ex eo genere
 hominum volumus esse, quod rarius quidem est, verum multo
 gratissimum: quodq; amore divinae pulchritudinis incensum, di-
 gitatum sibi precipue proponit: ferturq; omni studio ad illud
 potentissimum bonum, quod naturae ipsius instinctu ferè omnes, cer-
 to iudicio sanè quam pauci noverunt nitri. Si Philosophiam nobis
 ducem adhibemus, quae se effecturam ampliter pollicetur, ut
 sine errore villo, sine offensione, optatum animi nostri valeamus
 consequi: quis hoc nobis iure ascribet vitio, ac non laudi potius
 ducet, quod in cupiditate tanta, nos tamen ita contineamus, ut
 non impetu animi, nec quicquid statim nobis expectandum occur-
 rit, sed certam consilij & rationis regulam, cuius quidem sola
 Philosophia magistra est, in dirigendis nostris opinionibus per-
 severemus? Hic Cicerius, Probè loqueris, inquit, & continet.

mus sanè nos, si modo quod pollicetur, prestare idonea Philo-
 sophia est, cuius tantam hanc vim iam dudum expecto nobis vi-
 tet facias. Tempus admonet, inquam, & res ipsa eò iam me voca-
 nam adhuc quidem velitari magis inter nos sumus ego atq; Phi-
 drus, quam iusto praelio congressi. Nunc quoniam legitime
 & ritu Philoſophorum differendum mihi est, qui capientes ve-
 borum excutiunt, nihilq; obſcurum neque ambiguum in ver-
 ne esse patiuntur: nomen mihi primò ſapientia nò deſignat
 nunc quidem (alius enim erit magis aptus ad id facendum ſa-
 piens) ſed in qua ponatur re, peculiariter eſt indicandum. In
 vum duo ſint à veteribus illis verborū & linguarū repetentibus.
 Et vocabula, quæ ad duas res in tota hominis natura milita-
 ſtantiffimas, ſignificandas valeant, prudentia videlicet & ſapientia:
 equidem non abnuerim horum duorum vocabulorum in
 ab optimis interdum autoribus promiſcuè fuiſſe ſumpta: quæ
 (vt mihi videtur) & ſæpius, & liberius facere ſolet Plato. Ama-
 teles quidem, & proſus cæteri omnes vbi ad germanas & pro-
 prias rerum declarationes ſuit veniendum, ſic diſtinxerunt
 prudentiam eis rebus humanis præſerent ratione conſideranda
 gubernandis, quæ in motu & in varietate ſemper eſſent, nullas
 quæ certam haberet in ſe, quapropter hoc magis, quam illud
 do euenturum quicquam eſſet, cauſam aut neceſſitatem, quæ
 illi partem rerum opinabilem omnem vocant, habitumq; in
 illis imperantem & moderantem, prudentiam. Alteram verbò
 tem diuinarum rerum & immutabilium, quarum perſeueran-
 per & vniuſmodi eſſet ſtatus, ſapientia voluerunt eſſe ſubſectam,
 vt in ijs cernendis contemplandisque dunezzat, nullo alio mo-
 nere, diſtincta ſapientia teneretur. Hac diuiſionis & nomen
 ratione, Græci eos nominauerunt prudentes, qui autem
 publicis rebus & conſilijs ſtorere: quæ in illis locis magis ratio
 nominatio, vbi minus roboris in legibus, & in communibus
 ribus minus firmitatis, maior autem vis in ſubitis populorum
 tis, quæ ſophiſmata appellant Græci, exitit. Quæ de cauſa
 Athenis prudentes fuiſſe memorantur, quàm fuerint Lacedæ-
 ne: quod valida illic leges Lycurgi, atque firma, minus in
 loci & callidis conſilijs dabant. In rebus autem incertis, &
 ſe habentibus, maximè exiſtere videatur prudentia. Quod cum
 Phædrum noſtrum ſimilitudine induxit, vt conſiliorum hanc
 rictatem, mutationemq; actionum ſapientia aſcriberet. Sapi-
 tia potè eſt, vt ex communi hominum ſententia conſtituta
 hoc nomen, ſiquidem verborum vſus & ſignificatio à populis
 rum autem intelligentia à ſapientibus eſt petenda. Sapiencia
 quam eſt, ex qua eos etiam, qui huius, quam diximus, prudentia
 expertes & eſſent, & haberentur, in aſtorum cœliq; & rerum

harum sublimium ac mirabilium aspectu, contemplationeq; ver-
 taces, sapientes nominandos Græcia censuit: cuiusmodi septem
 illos credenda populorum vocatos fuisse, literis proditum est:
 prudentem autè Periclem, & eum, qui fluxum Barbaria è Græ-
 cia cepit, Atheniensem Themistoclem: Quà nos eandem ser-
 vato nostro patris rerum nominumque distributionem, acce-
 ptam à Græcis, secuti sumus. Quod si ratio quoq; reddenda huius
 distinctionis sit, nimirum ea esse intelligatur, quæ etiam est in
 omnium hominũ sensibus posita, decreui enim, quoad qui-
 busdam peccato, non difficiles aliquas vobis neque contortas, sed è
 cetero sumptas, proponere rationes: ad quas percipiendas, non
 erigenda quadam doctrina, sed parva tantummodo admonitio
 oportet. Est hoc igitur in omnium ferè hominum opinioni-
 bus insitum, ut unus sese quisq; ad res gerendas autorem esse ido-
 neum arbitretur: sibiq; persuadeat, si adlectionem Reipubl. ipse
 administrat, facile se & magnitudini rerum, & expectationi ho-
 minum satisfacere posse. Itaque nemo est ferè tam imbecillo
 animi, tamq; abiecto, qui non aliquam partem prudentiæ, sua
 sibi ipse opinione arroget: vsq; eò quidem, ut in genere illo non
 facile alteri cedat: & si alium viderit honore atque autoritate in
 administratione rerum publicarũ sibi antecellentem: felicitate
 quidem non ingenio, se ab eo putet vinci & superari: quia rursus
 populari consuetudine existimatione, in idem videtur fortuna &
 prudentia contendere. Ac de prudentia quidem, ut videtis, sic sen-
 tentiam omnes: animumq; habitum hunc communem & vulgare esse
 patet, hoc est, in communibus quasi principijs naturæ omnibus
 hominibus insinuatam & traditam. Sapientiam verò, cuius est
 nomen positum in altissimis rebus, quarũ rerum cognitio à vul-
 gari longe remota, cuiusmodi cæli illa, & cælestium rerum in-
 vestigatio est: illis attribuerunt, qui in sola mentis atq; animi exer-
 citatione versari, res in natura abditas, ad quas populus ne aspi-
 rare quidem, inuestigare suat conati. Itaque sapienti vnusquisque
 de populo, in facultate illa & cognitione rerum sublimium facile
 cedere proleat, & perito rerum gerendarũ haud ita cedit. Quo-
 niam autem ars ista indaganda, speculandaq; naturæ in suo mu-
 tamento occupata, curam rerum gerendarum non sæpe admodum
 appetit, huiusque oblectationibus contenta, quas & plurimas sem-
 per, & maximas habere solet, in hos populares æstus ambitionum
 & cupiditatum se ne committit quidem: iccirco & totum sapien-
 tiam studium tanquam inane, atque iners à Phadro conuicijs agi-
 tatum est: & prius item temporibus, sapientes in societa-
 te hominum, & rebus publicis inutiles, infructuosisque sunt
 estimati. Ex quo & Thales ab anicula, & Socrates ab Athe-
 nis populo, Crates quoque, Anaxagoras, Democritus à
 suis

R r 4 suis

suis ciuibus iure lusi videntur. His sic demonstratis, accedens
 propius ad declarandam Philosophiæ vim: que cum hactenus
 rerum præstantium & singularium, sapientia, præstantia
 videlicet, siue eas facultates quasdam, siue scientias, siue habitus
 animi præclares atque diuinos, velimus intelligere, necesse
 adaptionem, si se sequi velimus, daturam nobis pollicetur. Sed
 gener in spicienda ipsa à nobis est, & vndiq; excutienda. In quo
 profiteretur, præstare parata sit. In quo sensum tamen nobis
 fideratè est progrediendum: vt quoniam excelsum fastidium
 fituere volumus, habeant fundamenta soliditatem. Ita
 vt, quemadmodum cœpimus, ab infinis in animis nostris
 nibus ducamus exordium, quas in nobis penitus hærentes
 longa fortitan desuetudine obscuratas, aliquantū opus est
 gere, & illustrare, quod facilius mentibus nostris illuciscit: vbi
 scimus sic natura comparatum esse, vt omnium rerum, quæ
 gnuntur, & sunt, præstantior semper sit vsus, quam cuiusque
 effectio. Exempla causa: Fabrica æraria, que lebetes, & cetera
 & labra, vasaque eiusmodi plurima efficit, euidam alteri arti
 feruiat, & famuletur, opus est, quæ vasis illis vtatur: siue ea
 quinaria, siue balnearia sit, atque vsque eò quidem delectatur
 suum in excudendis illis iudicium ipsa adhibeat nullum, sed
 tummodo eius quæ his vsura est artis lege ac præscripto monetur,
 formam enim ab altera arte & modum efficiendi accipit:
 neque hoc solum, verum id quoque euenit, vt si æneis vasis
 quæ vtatur nulla existat, ne æraria quidem fabrica in natura
 rum sit locus: tanta est vis & potentia ipsius vsus, non solum
 præcipiat, & imperet efficienti arti: sed in numero etiam rerum
 vt illa sit, tribuat: quod vna in arte demonstratum, valet idem
 in cæteris: Etenim si non sit qui manibus curibus vtatur, quæ
 sese ars pangendis nauigijs addicet: Et si equitandi peritia
 sit, quis frænorum & ephippiorum fuerit artifex: Denique
 vni omnia comprehendamus, perspicue intelligi arbitror: ceteros
 efficientes, earum quæ vtantur non solum ancillas existere, sed
 ipsum omnino, quod sunt & in natura locum & partem ipsa ha-
 bent, ab illis totum obrinere. Hoc similiter & eodem modo
 natura tota est, in qua nihil est non ad aliquem actum: vltimum
 creatum: sed est fortasse consilium naturæ in plerisque oblectam
 reuelemus igitur illud quoad potest & proferamus: atque in
 planè queat conspici. Etenim si esset aliquid in natura rerum,
 quod nihil ageret, neque vllum sui exhiberet vsum: cum causæ
 fuisset nulla cur gigneretur, ne genitum quidem fuisset: Si
 dem nil absque causa aliqua gignitur: quocirca esset id omnino
 nihil. Cur quicquam autè gignatur, causa ea est, quæ in fini
 moque generationis, vel gignenti arti, vel naturæ ipsi est pro-
 p-

fit: ut si dicamus, baccas arborum propter eam causam geni-
 tas a natura, vel ut ex illis partibus animalibus sit, vel ut arbori-
 bus plantisque ad perpetuandam speciem suam cuiusque natura
 sit, procreatus, verè quidem dicamus alterutrum, & utrumque
 eam simul, nam & ad propagandum genus cuiusque suum, &
 ad hanc vitam sustentandam, fruges & poma a natura
 creata sunt, sed hic tamen est finis naturæ aliquanto remotior,
 quod sit intelligi volumus, ut naturæ quidem consilium & pro-
 ceptum ratio, ad hæc vitiora extremaque perueniat, labor au-
 tem & operatio eiusdem non perueniat: ut enim primum ad spe-
 ciem suam quæque res a natura perducta, & naturalem facultate
 non agendi ex se, & operandi nata est: tunc conquiescente illi
 dem naturæ opere, suam ipsa, & sua sponte deinde cætera molli-
 tari: quod in feris manifestissimè cernimus: hæ enim carules
 sua generunt: eosque nutriti, & multa assiduitate conser-
 uant, utque ad eam terminum, quo ad illi per se se, & sibi con-
 quiescere vitæ subsidia possint: tum deserunt ac deserunt illi
 laqueum, ad alia ipse sibi naturalia munera conuertuntur. Ex quo
 patet naturam, cum in quaque re speciem illius rei propriam in-
 uentam, insequitur, ad peculiarem aliquam agendi facultatem
 suam rem illam & genuisse: quæ si nullum sui usum præstatet,
 res non haberet propriam, vel nulla ipsa specie insignita, nunquam
 eam locorum existeret, vel illud frustra retineret insignitæ. Quod
 ego refert, esset ne insignita, necne esset: volo enim per hoc
 intelligi accipi, illud suum cuiusque & singulare, quo differat a cæ-
 teris, & naturam habet sibi vni congruentem: quod si nul-
 lum ad peculiarem actionem naturam sit, quid, aut quale sit, ne cog-
 noscere quidem potest. Quemadmodum de materia intelligimus,
 illa in se loquor, in quam & intereunt omnia, quæ dilapsa oc-
 cidunt, & ex eadem cuncta rursus efficiuntur: hæc enim quod nul-
 la specie propria insignita est, ne sentitur quidem vspici esse, nul-
 laque ipsam habet actionem propriam: sed tantum modo effi-
 cacibus causis parata est, ut ex ea concresecat aliquid, atque gi-
 gascant: ubi verò aliqua iam impressa forma, suam & certam ge-
 nita in numero rerum accepta, statim ad actiones eouertitur suæ
 nature proprias, quod omnis est vis, omnis actio, omnis nitendi
 aliquid, operandique facultas, ex specie cuiusque rei sua peculiari
 repetitur. Quamobrem, hoc quoque constituto, quicquid crea-
 tum & genitum in natura rerum sit, ad aliquem usum esse geni-
 tum, usumque rei semper effectiōne potiorem existere, ipsumque
 in causa esse, cuiusque res & gignatur, & fiat: videmus de-
 bere, inter ipsos vix num discrimen aliquod sit, & differentia
 eorum, ut alius alio debeat duci præstantior: quod quidem
 dupliciter necesse est ita esse: nam & rebus vni nobilitate impari-
 bus,

R. s. bus,

bus, ad eandem actionem possumus: ut ad procuratorem vel
 priuata & publica, vel liberis hominibus, vel seruis: ad militi-
 is, qui aut stipendia multa meruerunt, aut tyronibus in quo-
 us, sed res adhibita ad usum, discrimen habet dignitatis
 dignitatis: Et sepe in ipso usu per sese, cum res illa, qua vni-
 eadem vnaque sit: ea differentia inest, quod & bene vti de
 eadem re possumus: sed quoniam nihil est neque ab arte, neque
 à natura ad eos sine effectum, ut peruersè & preposterè usum
 adhibeatur, sed ut aptè & conuenienter: sit, quod paulò ante
 cebamus usum rei effectione semper præstantiorem esse, magis
 nobis interpretatum, ut de laudabili & recto usu dictum
 gamus: hoc est enim id ipsum, quod contendit natura, & in
 suam omnem positam agnoscit: ut quodcumque gignitur ab
 que sit, id ad exequendum minus sibi congruens sit procreant
 atque factum. Quod si & rei, qua vtimur, nobilitas, & vni-
 rectus id efficit, ut quæ illo modo aguntur & geruntur, bene
 clarè, sapienter, vtiliter dicantur geri: nulla nobis potest esse
 stantior actio, neque ad naturam vitamque accommodatior, quam
 nobismetipsis, qui in ordine rerum, summum propriè & nobil-
 simum genus sumus, rectè & commodè & conuenienter vti-
 quo & naturæ nostræ perfectio maximè inest, & vera vitæ
 tas. Ac nos quidem vocabulis abutimur, si quid fortè procrean-
 mus in rerum natura se ipso posse vti, nisi quod ratione præcisa
 sit: nam quæ inanimata sunt, nullo modo ipsa se ipsis, sed illis
 vti videntur: quæ autem vitæ & sensus sunt participia, ut videtur
 vti videntur imaginem quandam habere, vti videntur enim & de
 & frugibus, & latibulis, & semetipsis ad conseruationem
 lucres, atque fera: itemque in aqulis quæ demeris animata
 sunt, suos rerum sibi congruentium usus habent: non carna-
 sus illiusmodi laudem recipiunt, aut vituperationem, propterea
 quod non à soluto, & libero animi iudicio, sed tantum ex
 ctu naturæ proficiunt. Quæ etiam de causis, eodem semper
 propemodum sunt modo: non enim visis & imaginibus rerum,
 quæ occurrunt atque offeruntur, resistere bruta possunt: sed
 permouentur & cedunt, eoque necessariò feruntur, quod app-
 ritus ea traxerit. At nos, qui rationis dono diuino atque mirabili
 à natura ipsa locupletati sumus, non in appetitu potissimum
 sistimus, quærentes quid vel delectet duntaxat, vel proficiat,
 duo nobis cum brutis communia sunt: sed sequentes nostræ
 ture diuinum ducem, ad illa experenda in primis ferimur, quæ
 sunt ipsorum vel præcipua bona Deorum, ut decus, ut laudem,
 ut dignitatem, ut amplificationem quandam nostram, & quæ
 ex hominibus in Deos conuersionem, potissimum persequuntur
 quorum quidem bonorum, neque participes nobiscum velle po-
 do be-

Et belle sunt, & nos in his versando ac proficiendo, id certe assequimur, ut perficienda ac perpolianda natura nostra, cognationem nostram cum Dijs arctiorem faciamus. Proprium igitur nature nostre munus tum maxime obimus ac fungimur, cum ad ea que sunt laudabilia & honesta, usum nostrum adhibemus. Et hoc quidem rectus nostri usus, ad quem sumus facti a natura que genuit. Sed quoniam ea ipsa ratio, que ut tanti boni consequendi facultatem habeamus, vim nobis prebet, eadem etiam de menti nostra libertatem, & consuetudi huius boni, & aspernandi neque vlla ad alterutrum necessitate nos astringit, ita ut ad utram partem nos dederimus, iure nos insequitur laus, aut incomparatio. Quorum neutrum, si ad alicuius preceptum agere amota nobis esse necesse, ad nos ipsos pertinet: sed de potentia referretur, unde illa nobis innecta esset necessitas. Quam obrem ut conuicti edamus, quum in solis nobis iure possit pronuntiarum, nos esse vnos, quibus conueniat nobis uti, quod soli ex illis voluntate id agamus: sic autem vna quaque res nata ad id agendum quod ipsi est rectissimum: vel in primis contendendum est, ut ad usum nostri rectum & laudabilem esse natos. Verum istud non simplex, neque vniformis, sed in duas partes principis distincta: suos deinde vnus cuiusque partis & varios habet gradus: no enim in ijs que ratione recta geruntur, pulchrum & conueniens in omnibus idem est, sed plurimum interest, ut semper consilio moueatis & ratione, quos sineis tamen tibi propius & inuicem, finem enim diuersitas, differentiam quoque ad id agendum facit: in quo illud accuratè est animaduertendum omnium rerum que sunt, fiant, atque gerantur, bonum in finem atque in extremo esse positum, quod cum pertenerit, res quee conuenit. Porro bonum cum dicimus, id velimus intelligi, quod cuique natura potest esse optimum: siue illud splendens & magnificis verbis exponendum sit, ut quod pulchrum, decorum, honestum, siue commodis & voluptabilibus, ut salute, secundum, utile: sunt enim omnia hæc vocabula cum bono ipsa tanta cognatione constricta, ut diuelli non possint. Sed ad nos reuertamur. Pulchrum & bonum eorum, que recta a nobis ratione geruntur, in finem semper inest. Interest igitur, cuiusmodi sit ipse finis, qui prima, ut dicebamus, diuisione est duplex, quod aut extra nos, aut in nobis ipsis est situs. Etenim cum quid facimus & molimur, si alterius cuiusquam rei extra nos efficiende causa id agimus, no in nobis, sed illa ipsa in re qua affectum, bonum omne habebit, si verò nostra actio nihil spectabit extra nos, sed in se ipsa conuersa, sine sui & vicinij intus continebitur: erimus nos ipsi qui agimus, totius boni ac decori composites.

Supra

ventum non implicemur. Si verò hoc lumine obscuro atq; occulto, nunc quidem ipsius instinctu, ad magnas quasdam res appetendas agi sumulari nos sentimus: quæ verò illæ res & cuiusmodi, quæ in loco positæ, & constituta sint, propter ignorantiam nunquam sepe animadvertimus: nobisque tanquam in tenebris errabundis, aliud pro alio frequenter accipitur: ex quo offensio- nes, & peccata, & præcipites lapsus, seopuli denique vitæ pendunt metabiles existunt. Ambo si qua est ars, aut scientia, quæ vobis caliginem hanc ab oculis erepturam, iterque rectum demonstraturam pollicetur, & ad eos fines nos deducaturam, cui maxime è natura sunt, & in quibus summa & absolutio vitæ vestre concineatur: eritne quisquam tam abhorrens ab æquo libero, qui ad hanc vocem occludere aures suas, tantique promissi magistrum despiciatui ducere, & præterea exagitare contumaciter audeat? Atqui hoc promissum, hoc munus, hoc officium Philosophi est: illa que nobis hanc doctrinam pollicetur, ut nobis optime vi, & dirigere actiones nostras sine errore villo possimus. Quid ergo est? Nihilne hoc vobis videtur: an cetero- rum quantum longè maximum? nam reliquis quidem rebus quæ numer, agio, veste, ædibus, equo, mancipio, neque omni tempore illis, & cum eis vna nobis quoque ipsi utimur: nostri autem illis, cum plurimus ubique est, tum nullo vnaquam vel in- tanto temporis momento intermittit: siue enim laboramus, si- ue recreamur, siue rusticamur, siue sumus urbani, siue publi- ca agamus rem, siue privatam, siue cum aliis, siue soli nobiscum, siue in lenis, siue in ludicris sumus: nulla vnaquam est interce- ptio temporis, quin assidue, perpetuo, sine intermissione vlla no- bis utamur: quod, quum in omnem profus vitam perma- neat, atque pertineat, si præter perperamque agatur, miseram me- ritum, & infelicem necesse est a nobis degi vitam: contraque si bene, ac prudenter, beatam atque felicem. Hoc eorum igitur est, quod Philosophia profiteretur: daturam se nobis viam & ra- tionem, qua nobis ipsi quam rectissime utamur: quod cum pro- mittit, eadem nobis opera beatam vitam se daturam promittit. Atque hæc est illa vna omnis sapientia, quæ nos similes Deo- rum immortalium, & eorum vitam æmulatorum esse facit: quæ so- la constituit beatam vitam atque confirmat, si nobismet ipsi æque, decore, commode, semper utamur. Quam quidem ad ex- colendam cognationemque diuinam, nisi lumen nobis Philo- sophia præterret, non modò aditum non inuenire, sed ne ve- stigi quidem villo duci ad indagandum possemus, ita ut sine sen- sibile gulto, sine sapore villo præstantissime vitæ, futuri semper sumus, nisi ducem nobis ad viuendum adhibuerimus Philo- sophiam. Declarat hoc, & magis quidem quam vellem, commu-

nis hominum vita: quae vulgo ignara sumet, seseq; in vltimam
 admodum adhibere debeat, parum attendens: in tantis vitiis
 errorum, & ignorantia tenebris, vt nō in credibile modo in-
 tam vim mentis atq; ingenij, quantam in hominibus natura
 feruit, caecaque, & propē amentem aberrare rationem, vti
 etiam mirandum. Quotus enim quisq; est, ex eo genere
 hominū, Phētre, qui sapientiae illius tuae praecipis iulium, de
 vitias & potestates sibi potissimum asciscunt: qui quamvis
 me consulere credat, dum bonum illud occulto natura
 appetit, cuius formam & faciem propter ignorantiam ordinat
 ruat praecipis in aliquod dedecus: eosq; alius animi, atq; appetitus
 contrahat, qui vitam efficiant amarissimam: Neminem autē
 bo, neq; sanē necesse est: obruimur enim exemplorum com-
 certē communis vita vsq; ad vltis bonis, & recta viuendi regu-
 ac ratione orbara est, vt neq; in cupiditatibus modum, neq; in
 uerhis seculisue modestiam sciat retinere. Cuius quidem con-
 tam late diffusū, tamq; vniuersi, correctionem, sola Philosophia
 pollicetur, si qui reperitur, qui se illi curandos instituat
 permittant. Sit igitur haec a nobis, tanquam primis ducta
 mentis, simplex adhuc, & inchoata Philosophia: desiderans
 eam scientiam videlicet, semetipso rectē conuenientēq; vni-
 atq; ita vti, vt totius hominis vltimū, & vniuersam in homine
 rationē ipsa complectatur. Nam ceterae artes atq; scientiae, qua-
 minatur alicui certo generi addicere praefectae sunt, & in eo
 versantur, non sunt hominis propriae vt homo est, sed talis ho-
 nis, puta geometriae, aut statuarij, aut musici. Philosophia autē
 totum illud ipsum quod est homo, percipit, atq; exornat: id
 rō integrum quiddam est, & vniuersum, ē quo ceterae
 plissimo, deducti cuncti, in singulares deinde: & limibus
 circumscriptas diuiduntur artes: in quas singulas tantum de
 mine ingreditur, quantum de ratione, quod multo quidem con-
 traclius, angustiusq; est, quam totus homo, & tota ratio. Quae
 quae vniuersam rationem scientia percipit, ea merito ars
 nominanda est, & scientia scientiarum. Sed quando primū Phi-
 losophiae quasi formā delineauimus, ducendi nunc colores
 singulaq; illustrandae: & omnes eius pulchritudines, quae in
 rabiles penē sunt, in suo lumine collocandae. Diximus Phi-
 sophiam scientiam esse bene & laudabiliter semetipso vtendū
 que munere, si quis id apte riteq; exequatur, beatam vitam pro-
 pue contineri diximus. Nunc illud ipsum munus praclarum
 eximū, quibus ab initiis nascatur, intelligi nobis oportet: non
 pe enim rectum nullius rei vsui tenere possumus, nisi per
 gaouerimus, quid illa res sit, & quam vim habeat, quaeque
 res agendas a natura sit parata. Itaque primo inceptū,

perceptum illud reuocatur, quod in foribus Delphici templi
 inscriptum, quia superius ingenio videbatur esse hominis, vni
 omnium Deo prudentissimo est attributum: Nos videlicet i-
 pso reuocamus. Et nimirum si commodè vni nobis ipsis volu-
 mus, ab hac cognitione proficiscamur oportet: qui enim pote-
 ritus rectum tenere iter, si neque naturam nostram ipsi, nec
 que nature consentanea sunt, percepta habuerimus? Noscen-
 ditur nobis nosmetipsi, & in id curriculum vitæ inducendi, in
 quod natura ipsa nos immittit. Quæ sanè nostrum cognitio,
 non ab exquisitis & abditis primò rationibus, sed à communi
 hominum intelligentia petenda est: fit enim postea increbre-
 scunt studio, & progredientibus rationibus, vt nostri nobis no-
 to in dies reddatur certior. Quæ ex his quidem in præsentia
 que sunt in promptu, & omnibus patent, explicanda nobis
 est, in conspectu ponenda. Perspicuum enim est, idque pla-
 ne notè, tris esse in hoc inferiore mundo animantium natu-
 ras, quarum partim viuunt duntaxat, idque alieno munere, ni-
 hil ipsa afferentia ex sese, quam ob rem hoc magis, quam illud
 ferre, & appetere velle videantur: quam vitam degunt cuncta
 ea, que tenentur solo infixæ, eamque vegetabilem vitam appel-
 lamus. Partim iam sensibus prædita, & lum aliquod nacla vi-
 uendi iudicium, vim habent à natura instam discernendi quod-
 cuiusque oblatum illis fuerit: idque vel appetendi, vel aspernan-
 di, vel inscquendi, vel fugiendi. Tertium porò genus & reli-
 quum est, quod cum ambo ista contineat in sese, vt & viuat, &
 sentiat: habet præterea præpositam hiis omnibus, & antecel-
 lantem honore, atque imperio, rationem, supra quam nullus
 iam est alio ex genere vitam hic degentium, nobilitatis ascensus.
 Atque hæc tria simul copulauit in genere humano, inextinguique
 natura. Sed duo hic animaduertenda sunt, vnum quod patet ex
 se, manifestumque est, in his tribus scilicet nature quasi gene-
 ribus, quod maximè necessarium ad vitam sit, id cæterorum es-
 se inæquilibrium, maximeque ignobile: quod iam cum supe-
 rioribus nostris sermonibus congruit, quibus dignitatem à ne-
 cessitate nunquam non segregatam esse diximus: & reuera fer-
 uum semper est natura id, quod obnoxium necessitati est: libe-
 rum enim ius suum nullum id habet, sed ad alienum imperium
 præbè est semper, nec vilo dignitatis suæ honore censetur: hoc
 itaque vnum non tam nunc quidem positum à nobis est, quam
 à natura omnibus propositum, animam illam que vitæ soli sit
 addicta atque addicta, quam vegetabilem appellamus, in toto
 animali genere longè subiectissimam atque ignobilissimam esse,
 nihil aliudque eam locum obtinere. Alterum verò duorū, que dixi-
 mus, diligentius aliquantò nobis est attendendum: or. a. c. m. vi.
 deli.

delicet naturam, que non solitaria simplice sit, sed ex pluribus
quasi rebus composita consistat, genus habere suum, propriam
generis appellationem, ex illa parte sui, que in quaque re
modi princeps sit: quod in coniunctione plurium, vnde
nature traditus principatus est. Quod cum ita sit, & in
longè dominetur ratio, principatumque ipsa teneat, quod
sumus ipsi, totum id accipimus & possidemus & ratione, & ratio
illud ipsum plane, quodeunque est homo: Sequitur
ceps, vt distinguamus que harum partium cuiusque vis
facultas sit, seorsum primum & perse, deinde in iugum
altis partibus copulataque exposita: Et enim aliud est, quod
queque anima pars per se singulariter agere nata est, aliud
in aliarum partium comitatu & coniunctione: quod natura
plicis, simplex est actio: constat, mixteque coniuncta
mixtis mox, nunc simplicia illa munia, atque officia singula
anima partium videamus. Ac illius primum que sine carnis
nostra, sine rectione viuit in nobis ac viget, quam vegetabilem
animam nominamus, ea enim est qua aliquid delectatur, &
extenuatur, & augetur, accipimusque habitum, hanc
guram corporis que in nobis est, & fingimur carnis pulchritudine
neruis, cute, sanguine, & ad gignendum quod in eodem genere
simile nobis sit, natura promissus: cui sunt anime quatuor
membra attributa, que sine nutu nostro, & confidenter, & exten-
tur, ea que est vna fundamentum & stabilitas animarum vegetabi-
rum: que nisi adesset, neque sensus in nobis, neque ratio esse
posset: & tamen ipsa ita est necessaria, vt sit reliquarum longè
sima. Atque hæctenus ferè huius anime pertinet potestas. Ita
verò sentiens, que aliquo iam cognoscendi iudicio prædita
vim habet sibi peculiarem videndi, audiendi, tangendi, olfactan-
di, gustandi: atque inter hæc sensilia differentias notandi, potest
traria que in suo cuiusque sensili genere distinguendi: nec non
rum motus, figuras, magnitudinesque percipiendi, oculis
dem & aspectu quam maximè, sed ceteris quoque sensibus
nihil. Eiusdem est anime officium, ea que sensibus semel com-
prehensa sunt, etiam posteaquam illa abierint: & conspectu, imo
riore nihilominus animi facultate quadam, imaginibus re præ-
sentare, & tanquam in thesauro in memoria recondere, atque
tumque ibidem temporis spatium custodire: quod si inciderint
& imaginibus, ad inquirendum maximè antiquis, & ad decernen-
dum, animalia moueantur. Tercia est ratio pecunians generis
stri, que nullo alio in genere animantium cernitur: per quam
nos omnibus mundanis rebus præfetti sumus, cuius munus pro-
prium & primaria facultas est, inueneri quidem illud primo, & per
se, quod semper idem est, atque eodem modo se habens, quod

Veget

Sensibilis

Ratio

secundum immortale est, atque diuinum, in eoque tanquam in fa-
 miliam & cognato genere versari, veritatisque ibidem pasci cibo,
 pascere multo, quam ambrosiae & nectaris. Quandoquidem in
 eis solis, quae sibi perpetuo constant, & viquequam immutabi-
 lia sunt, habitat ipsa veritas, eadem in fluxu & continetur laben-
 tibus, tanquam simulachris & similitudinibus illuditur. Sed si ad
 hoc quoque, quae non vniuersi semper sunt, ipsam conuerti
 rationem oporteat, in his eius sit officium praescribere, ordinare,
 dirigere, imperare: quod huius naturae praecellentis ac diuinae
 naturae est imperandi, & praecipendi potestas. His singularim de
 ratione partium animae a nobis sic expositis, veniendum deinde
 est ad functiones eas, quae ex partium coniunctione inter
 se, copulatione existunt: quarum medius fides incredibilis est
 multum, nec numero ea solum, sed modis etiam, & conditio-
 nibus, multiformis, ac varia. Sed nos genera duntaxat ipsa per-
 tingamus: ad minutissimas partes explicandas non accedemus.
 Ex parte igitur sentiente, & vegetante, ambaramque inter se iun-
 guntur, atque complexu, primum cura & studium custodiendae
 salutis, deinde voluptas, molestiaeque exoritur. De ea voluptate
 prius loquor, quae maximè sentitur in ipsa coniunctione mole-
 stiae, ut sentitis est ideo cum voluptate bibere, quia cum mole-
 stia sit: cuius quidem molestiae ea est vis, ut cum primum de-
 lectatio fit, simul item desinat bibendi delectatio: hoc genus vo-
 luptatis iam est aliud quoddam purius, atque praestantius, quod
 nulla omnino admixtum molestia est, de quo alio loco fiet men-
 tio: hoc inquam mixtae voluptatis genus, quod etiam vehemen-
 ter videtur, propter appositionem, adiunctionemque con-
 trarij, dicitur ex hac copulatione sensibilis & vegetabilis ani-
 mae primo nasci, ut in ipsa quidem vegetabili situm, fundatum-
 que sit, a sentiente autem percipiatur & iudicetur. Verum habet
 haec terminas in animantibus ceteris varietates, in homine verò
 si racionales anima huic curae se submiserit, & ad sectandas huius-
 modi voluptates sit conuersa, crebrius idem multò, & multipli-
 cius facium, innumerabiles illas gignit cupiditates, quas volita-
 re in anima ipsa passimque discurrere ac rumulari sentimus.
 Hinc ira, hinc reconciliationes in gratiam, hinc amores, hinc
 odia, hinc libidines, hinc ambitus, hinc suspiciones, obrectatio-
 nesque, hinc alacritates, confertationesque animorum, & quae
 quae capta omnium huiusmodi perturbationum sunt, spes, me-
 tus, laetitia, dolores. Sed nos his breuiter percuris, ad illam alte-
 ram complexionem, temperationemque rationalis animae cum
 rationis diuinitatis, accedamus. Ex qua quidem copulatione
 rationis percipit profectò quam ex ceteris effectus proueniunt:
 sed et alieno hi tamen sunt genere. Namque ipsa ratio, quae si pura
 sit per

Molestia

Voluptas

§ §

sit per se atque simplex, in eo, quod idem semper est, contentio
 do, perpetuò inhereat, neque sponte se vsquam a divina illi
 iungat veritate, indidem huc euocata, atque huc corporata
 inextricabili, quoad in his fuerit locus adstricta, comitata
 uno sensuum, & cupiditarum, desciscat a semetipsa necesse est
 ad hæc infirma, instabiliaque consideranda torqueatur, quæ
 primo obtutu tanquam caligine occæcata atque conspecta
 quæ ex illo illustra æternæ veritatis loco, in tenebras reuertitur
 nerit, aduocare sibi cogitur communes quasi administratores
 & sensuum, per quos item commune opus cum illis valet
 atque exequatur, fidem, opinionem, consilium, cogitationem
 quorum fides quidem mentis animique est alieno, alieno
 eredis, quæ sine ratione quippiam confirmet: opinio
 intus concepta existimatio est, non sine ratione quidem
 men infirma ratione subnixa: quæ rem aliquam arbitratam
 esse, aut non esse, aut huiusmodi eam, aut alio modo existimari
 in his duobus ratio consistit tamen, & requieta est, quod
 contenta, quod quoquo modo sibi fuerit oblatum, in illo
 altero pari, consilio, cogitationeque, factatur adiac, potest
 est in motu, necdum eò peruecta, quò affectat & tendit: est
 consilium, quasi itineris & via inuestigatio quædam, cogita
 tioque adiutorum, quibus id queamus, quod desideramus
 consequi, cogitatio verò eiusdem fermè modi est: in
 rum non ea efficiendi quidem quippiam, sed tantum in
 di causa suscepta. Hactenus informata nobis sit, & tanquam
 ducta penicillo agnitio nostrimet, quæ etsi propria Philo
 consideratio est, nò maxima tamen videtur indigere ad
 ne ad spectandum & percipiendum. Nunc hoc rationale
 quod vocatur homo, tribus ex naturis coherens atque compositum
 quod fungi debeat actiones, & singularum naturarum proprias
 & omnium communes: scilicet, ratione & ordine, si vitam eam
 degere, quæ felix & beata sit, tradamus Philosophiæ instituta
 ac polendum: vt videamus si dictis eius atque promissis, factis
 iam consentiant. Quid promittit illa autem? nempe scientiam
 & facultatem homini præbituram, qua is semetipso compos
 & ad omnia rectè exhibere se possit. Atqui nihil omnium
 melius, neque præstabilius profectò est, neque ego solus hoc
 tu quoque; Phedre, & quicumque; educlit liberalius sunt: necno
 titus omnium mortalium tam abiectò animo, tamque in
 fordida conditione vitæ est, quin si diligentius consulat
 psum, & cogitationes suas expendat, hanc huiusmodi
 omnibus anteponat opibus, atque fortunis: quippe qui ex se
 cuturù omnia optata sua confidat, & ad suorum votorum
 peruenturum. Veniat igitur in medium protulsum hoc

tum, & graue, vt excutiatur à nobis, & consideretur, in quo sic
 primam odierit Philosophia. Etenim fingamus sisti illi à nobis
 & commendari, ac de manu in manum (vt aiunt) tradi hunc eum
 ipsum, quem cupimus huius tam eximie facultatis, & præclari
 huius vici fieri compotem: illa enim, credo, vt primum à pex-
 te adolefcentem, nostrosque sermones audierit, hac initio sta-
 tuo oratione vretur: Equidem præstabo (inquit) quod pollicita
 sum, namq; bene & beatè viuendi sine vilo errore tradam: sed o-
 portet est autem non repugnantem: quanquam hoc fortasse non satis
 frugentium adfit oportet, & veluti oculi in corpore, sic in men-
 te luminis acies, ad intuendam formam verè pulchritudinis à
 natura parata: quam postea ego quocunq; fuerit opus, meo arbi-
 trario dirigam, atque conuertam. Sed quod dixi de non repu-
 gnanter, ob eam causam dixi, quòd ferè ad me qui accedunt,
 videntur præuas secum è vulgo opiniones, quas nulla nostrà
 ratio potest euellere: aut enim in aliqua populari sententia sta-
 tum verè firmati, velut expetendas præcipuè esse opes, ho-
 mores ambiendos, voluptatem sequendam, ad omnem deinde
 vocem veritatis obfurdescunt: aut etiam si rationi se præbeant
 obsecis, mo aliquo vitio, nonnunquam etiam pluribus contra-
 riam acque imbuti, permulta secus faciunt, quam vera illis
 videret, ac præcipiat ratio. Ex quo neq; illis magna ex me vtilitas,
 & nulli grauis ex ipsis calumnia conflatur. Videor enim postea
 ob hanc præcipuè causam, sapientiam tradere, non rerum, sed
 verborum: quod tamen secus est: mea enim discipline institu-
 tio, ad res potissimum, & ad facta ipsa spectat: formatrix autem
 conuulsio hæcenus quoque sum, vt sine furo & fallacis, cum
 opinus eam moribus, & cum præclaris animi cogitationibus
 velim congruere. Quòd si tu (ita enim profectur ad adolef-
 centem cooperis) ita ad nos paratus venis, vt te nobis totum sis
 permittas, ejus è te ipso oportet omnem opinionem alic-
 nam conuulsis & firmæ rationis: animumque tuum mihi pu-
 rum & purgatum præbeas, quo possim ego in eo diuinam illam
 speciem, quæ à me vna fingitur, atque exprimitur magnanimi
 viri, & verè præstantis inscribere. Quid respondebit adolefcentis?
 primum pudore credo deiecit oculos: pòst nouis quibusdam ar-
 detis stimulis, ad spem magnarum rerum intrinsecus excitatus,
 quod de Alcibiade scriptum reliquit Plato, fens sese & salutem
 suam Philosophiæ commendabit. Sequetur itaque primam il-
 lam nostrim, quam diximus, cognitionem, altera præceptio: vt
 consideremus attentèq; intueamur, quum trium illarum partiū,
 ex quibus constitui sumus, singularum proprij & sui fines sint,
 ut quis cuiusque earum sit positum bonum: nos ex naturis illis
 certissimè in vnam rem conuersos, non posse vnus tantum partis

extremo & fini contentos esse: sed quemadmodum tres sunt habitus & facultates obtemus, ita tria nobis habere propria bona, quorum singula partibus singulis, coniuncte autem omnia vniuersitati ipsi conueniant. Persequamur conuictio cuiusq; partis extremum atque idem bonum sit, quod melius inceptis queamus iugum illud, & vinculum totius conuenienter aspiciere. Illi igitur parti & animae inferiori ac ignobilius quam sustentantur, & alimur, seu finis & vltimum inchoantur proposita est quae eadem salus & vita est intelligenda, quae illud boni, quod vile appellatur, in hoc genere animae tantum est fundatum: vile enim potissimum id vocamus, quod utilitatem & incolumitatem vel dandam, vel conseruandam vitandam etiam pertinet, quod inter reliqua bona maximum necessarium est: etenim est caeterorum tanquam solum, fructumq; bonorum, quo subducto, atq; sublato, reliqua non videntur bona vsquam posse consistere. Atq; huius quidem etiam participia illa sunt, quae omni carent sentur: ut stirpes, arborum & caetera eiusdem modi, quorum est natura in toto ac in parte nere longè subiectior: nihilq; in se continens, nisi quod utilitatis sit: ideoq; honore nullo, nec nobilitate praedita. Altera natura iam sentiens, vimq; & facultatem habens humani ordinis, ut affici quodammodo rerum appulsioibus, idq; ipsa sentire, ac propterea moueri ad appetendum, vel ad aliquid potius possit: cuius finis & proprium bonum intelligitur voluptas, cui enim nisi aliud quid praesit, quod moderetur, & corrigat, iam ut ad suum summum, summeq; experitum bonum, sensus ad fruendum rapiuntur voluptatem. Tertium porro animae generis quod rationis particeps, vel ea ipsa potius est ratio, ceetero diuinum: cuius pra nobilitate ac praesentia, reliqua generantur nullius quodammodo, aut certe ita parui sint momenti, ut comparanda quidem sint: finem suum & vltimum propositum habet, si ipsum per se solum spectes, scientiam & veritatem, cum reliquis coniunctum, decus atq; honestatem. Est enim honestas, quam eandem dignitatem, decentiam, amplitudinem appellare iure possumus, si acurè inspiciamus, nil aliud proferat quam veritas, cum reliquis aliarum partium finibus, utilitate, delictis, voluptateq; coniuncta. Ut enim luminis natura conuenit ipsa per sese, & suo quodam splendore lucida, si illiustrando tantum admisceatur, colores eos excitat, qui varietate & pulchritudine decentes sunt: Sic veritas adiuncta hominum studiis & utilitatibus, cum in agendo, regendo, communicandoq; exponendo illam in primis gignit, quam ingenue mentes tantopere magnatur, conuenientiam rerum omnium, & dignitatem. Atq; hanc finibus propriis trium partium iam cognitis, in quorum vnoquoque

sum cuiq; parti bonū est: videamus nunc totū hoc complexum
 & copulati, quod est homo, quos ad fineis à natura directū sit, &
 eorum vitā perire debeat, quoq; modo semetipsum in vsum sui ad-
 hibere, si ad extremū & vltimum suæ naturæ bonum sit peruen-
 turum. Atq; horum quidem trium, primū illud Philosophia dū-
 rant doctet reliqua autē duo præterea etiā tradit. Quid est autem
 quod doceat? Nempe sicut nos cōiuncti, & temperati ex trib. na-
 turis sumus, sic tria illa bona in vnū miscenda nobis esse, & capiē-
 da, & beatam, & expletam suis omnib. numeris vitā velimus cōse-
 qui. Quid ais Zenoi? Quid nouas verborum conotechnationes im-
 pūtas, quib. nos captare, & illaqueare coneris? Bonum esse quod
 noscitur sit: Assentior, & ex præstantissimo quidē genere confi-
 scere est bonum: At id solum bonum, prorsus nego: nisi aut vnicum
 ac eodem modo bonorum genus in natura rerum sit: quod cuiam
 modo q̄reaz p̄bari: cūm omnib. reb. natura & specie inter se plu-
 rimum differentibus, suum cuiq; earum in fini atq; extremo sit
 positum bonū, quod esse idem diuersorum nō possit: & ni ita sit,
 frustra p̄terea: creata à natura, & nullo ad fineis effecta intelli-
 guntur. Aut si alia quoq; bonorum genera sint, quoniā de homi-
 nis bono nominatim nunc querimus, ex vnica natura nos, hoc
 est, mente duntaxat & ratione, oporteat esse factos. Atqui alias
 præterea naturas in nobis obtinemus: Vbi ergo repente deserui-
 mus illarū bonum: quod si assequi possumus, intelligamus id cer-
 te ad aliquam partem nostri pertinere: Nisi forte reliquarū par-
 tem bona stare, atq; coniungi cum rationis bono nō possunt: q̄
 vq; eō fallim est, vt in illis p̄cipue sibi accommodandis, & cō-
 cordibus secum faciendis, enitescat & elaboret nostra ratio. Su-
 mus ergo ad ista tria bona & appetenda, & consequenda à natura
 facti: quorū quidem communitio bonorum, in ipsa partū nostra-
 rum cōiunctione spectatur. Sic n. debemus exquirere, & cōfictari
 singula, vt ad communitatem tamen omnia referamus: atq; hic
 illud perueniendum est, vq; eō congruere tria hæc inter se bona,
 & velut cōnata esse, vt quancūq; vnūquodq; illorum suo, &
 proprio genere cōseatur, societatem tamen cum reliquis gene-
 ritibus, & naturalem quandam intelligatur habere cognationem:
 nam & quod vtile cui est, id siuapte etiā natura conueniens illi est,
 ac iucundū: & honestas suam vtilitatem ac iucunditatem secum
 adiunctam habet: cum voluptate, quæ à natura sit, sua est vili-
 tas, conuenientiaq; coniuncta. In quo perspicue natura contra
 Sp̄ocorum rationem decernit, illud verè perfectum, & cumulatū
 hominis bonū esse, quod sit ex his trib. in vnū quasi temperatū,
 ac mixtū. Sed nos cūm suos cuiusq; naturæ fineis appellauimus,
 illis nominibus singulos in dicauimus, quæ præcipuam, & princi-
 palia vnaquoq; natura rationem boni declarent, ad quam ce-

era adiuncta bona pro accessionibus ducentur: quemadmodum
 in sequentibus fiet manifestum. Etenim notatis iam, & con-
 trariis finibus ad quos hominis vita, naturaq; contendit, aper-
 dehinc est communis penè cunctorum hominum error: quo
 gnarus, quatenus quicquam conueniat, illamq; partem in no-
 consensionem violantes & distrahentes, stultitia in vita quæ-
 ria quedam, incitat, atq; perturbat: ut neque placati stultitia, ne-
 que cum ceteris concordēs esse possint: quos cum ab hoc erro-
 malo se abducentur Philosophia polliceatur, & in possessione
 summi boni inducturam, perspiciamus, quælo prius aliquam
 magnitudinem mali: ut quantum deinde illi beneficium abdu-
 tur a nobis, melius agnoscamus. Etenim si quicquam est, tan-
 tanta communis vitæ confusio curam aliquam injiciat salutem,
 & contemplandi, unde illa & quibus quasi radicibus exorta, qui-
 tidie magis fructetur, & ingrauefcatur: is reperiet primum igno-
 rationem sui in vnoquoque, deinde prauum vsum, qui nec recte
 se ignoranti semetipsum potest, hanc tantam errorum fructu
 fuisse, per quam exclusa luce veritatis, totum ferme vitæ in-
 nobis impeditum atq; cæcum factum est. Nam ut fines eos, ad qui
 natura generati sunt, nequaquam homines mente, & intelligen-
 tia comprehendentes, feruntur fortuito, & reme: & ut ad
 aliquod studium, quasi fluctu, delati sunt, ita in hæreses in
 cæteraq; nosse & vestigare contemnunt: ex quo statim diuincunt
 in nobis naturæ illa consensio, maiorq; pars nostri neglecta, &
 bis inaccuratâq; relinquitur: Aut qui plures fines tenere con-
 tuunt, ignari quid postulet illorum vnusquisque, & quanti co-
 tribuendum sit: inepta & dispari compositione, non illos con-
 liant inter se, sed committunt: ex quo seditiones graues, & prælia
 in animis intus excitari necesse est. Ac ut rem exemplis notatius
 faciamus, diximus vtilitatem, voluptatem, dignitatem, huma-
 rum esse desideriorum vltima, copulata ipsa inter se, quando
 nos constati ex triplici natura sumus: ut cuius naturæ sumum vlti-
 mum sit, non illud quidem abiunctum omnino, & separatum
 cæteris, sed proprium tamen cuiusque, atq; præcipuum. Quis
 ergo? Nonne cernimus ex hominum numero nonnullos, qui quæ
 vtilitatem nimis adamauerint, quod ad eam sunt, aut contem-
 dine diuturna, aut propinquorum imitatione atq; exemplo, v-
 æqualium horrationibus adducti, paruum voluptatis eius, quæ
 alieno ex genere sit, nullam omnino dignitatis ducunt prælia:
 sed ambo hæc genera reliqua in vna sibi vtilitate constituant,
 vni illi seruiunt vitæ, quæ animantibus quoq; reliquis & illis
 communis est, cuius fundamentum & stabilitas in parte anima
 ignobilissima consistit: reliquas verò naturæ partes, de seruit, ne-
 que despiciunt. Itaque rei faciendæ maximè addicti & mancipi-

nullum sordidum neq; turpem iudicant quaestum, unde ad vi-
 tam vitas aliqua perueniat: ex quo infinita in illis quotidie ma-
 gis pernam cupidus adnascitur. Atq; hi sunt, qui solliciti semper
 & curi, minutatim & pauillatim omnia expendentes, nati esse
 videntur ad omne perferendum dedecus: litigiosi, difficiles, ser-
 uantes: qui ne iram quidem, & ludibrio habiti, animaduertere
 possunt, quam misera conditione viuant, tantumq; illud perti-
 ment, ut quid ab iis petatur, aut auferatur: itaque & fugiunt
 horum curas, & a consuetudinibus hominum abstinent, nec
 videntur quicquam facere, aut dicere vnquam fortiter. Hos tu ho-
 mines esse statuas, in sima illi vita, & ignobilissimo generi bono-
 rum addictos, ac tanquam spongas lapidi, sic ipsos auro affixos &
 perueniat: His è regione alij, nulla neq; vitæ, neq; vilitatis habita-
 ratione, ad voluptatem vnã toti sunt delati: in eaq; exquirenda
 vitam ac perfrenda, summam sibi vitam constituunt: cuius qui-
 dem voluptatis, eius nimirum quæ populo & nota & nominata
 est voluptas, regnum in parte naturæ sentiente constitutum est:
 nam ac voluptas est, nisi sentiat, sensusq; perfundantur & de-
 legentur ex ea. Et memoria præteritorum, expectatioq; futuro-
 rum, quæ ambo in solis sentientibus sunt, productas tempore &
 spatio, hinc sentiri voluptates, quas sola instantis breuitas tempo-
 ris inanimaduertas & imperceptas transire cogeret. Ergo ad volu-
 ptatem qui sunt omni studio conuersi, eum genus eius nullum re-
 spectant, nec prætermittant, in eo tamen genere plurimum adhe-
 rent, quod ex sentiente ac vegetante anima coniunctum est:
 quanto id quidem omnium est acerrimum, & ad concutiendum
 totum hominem maximè vehemens: est autem id positum in eo,
 ut cum pars illa vitalis & vegetabilis, quæ cæterarum partium rudis
 & corrupta maximè est, defectionem naturæ suæ, & maiorem ali-
 quem defectum à temperamento patitur, in quo molestia iam
 incipit, & quasi naturæ tristitia quedam non mediocri: si subleue-
 tur, ad incunamq; restituitur, in credibili quadam videatur sibi
 peritiam: quod vt in comparatione nigri color albus, sic
 in aduersione molestiæ voluptas acrior sensibus nostris appa-
 ret. Atq; hæc huiusmodi in primis plebeia & sordida sunt volu-
 ptates, quæ ad hominibus nequam atque ignauis potissimum
 expetuntur, quarum vim conditionemq; cunctarum, in vna si pla-
 cet specie, eademq; notissima, parumper consideremus. Est enim
 morbus vulgaris sanè, & omnibus notus, quem plerumq; Græci vo-
 cant, nos verum scabiem: cum sanguis intus biliosus & acies
 haurit e cute conatur erumpere, & quacumq; funditur, propter
 quædam stimulis pungit, inficitq; corpus, & inficiendo pruritus
 accret, qui sunt quasi fermenta quedam & nunciij appropin-
 quantis doloris. Huic malo, & molestiæ subuenimus scalpione

atque vnguis, vel aspera rei alicuius fricatione, & attritu
 te vobis nunc ante oculos formam atque imaginem hanc
 entis: videris ne vt miserè ipse se exerceat, mixtamque ex vobis
 te & ex molestia, indignantis simul & latentis exhibeat
 cumque intrare eò digitis planè non possit vbi maxime fodi
 & stimulat vis morbi, quemadmodum cutem suam dilacerat
 cibis que inconcinnis obganniat, anhelitus effler graui. At
 randum in modum corpus, vultum, membraque iactet, pro
 torqueat: qualem hunc, quæso, & quo ex genere hominum esse
 statuatis? At qui talis ferè est, attente si insperetis, vinctum
 vita, qui se potissimum dicant, & dedunt corporis voluptatibus
 alij enim in epulis, & ebrietatibus hoc idem efficiunt: ab
 gressibus corporum, turbidineque libidinum: nonnulli e
 iam stim medicamentis colligunt, vt sit potandi mato
 dam iucunditas: plures sine fame & siti, & sine vehementi
 cupiditate, sola recordatione suauitatis adducti, vino, gula, illu
 ni que inserunt: qui semet etiam inuitant ipsi excitantque in
 guentis: nihilque prorsus prætereire earum rerum volent, vt
 aliquando nouerint afferre delectationem solitas. Quod quæ
 proprium & præcipuum falsæ atque corruptæ in nobis ratio
 malum est: idemque non necessarias suscitans cupiditates: Nam
 cætera animantia quoquo pacto se gerant, cum contrariis
 lectis ad appetendas illiusmodi voluptates compulsa sunt, au
 ra tamen plerumque finibus continentur. Homo solus corporis
 voluptatem, non necessitate (nam ea quidem faceret illi ipsi
 dum) sed rationatione falsa demetiens, in eiusmodi genere
 piditatum, infatigabilis prorsus, & infinitus efficitur. Atque hinc
 duorum generum quæ memorauimus, auari illius dico, &
 voluptarij, tanta est a ratione recta animi & voluntatis me
 vt nulla bestia sit, quàm vtrunque est istorum, aduersus ver
 veritatis agrestior: nam neque castigatores illos hi perferant,
 rectè suadentibus semper sunt inimici: ipsi verò vitio eludunt
 iam cæteros, suaque cuique alibi studia, quàm in corporis
 ptatibus collocanda esse negant, propterea quia quicquid
 manu & corpore teneatur, inane id totum, & superuacuum
 dicant esse. Sunt alij, nimis cupidi illi quidem, & studiosi volupta
 tum, sed tamen in eo vitio aliquanto leniores, qui voluptatibus
 tiffimum eas consecretantur, quæ sensuum propriè sunt: ac
 magnam habent cum illa corporea parte contractam rationem,
 vt qui musicis & cantibus assidue dediti, personare aures stre
 cum, & fidium, & tibiarum cantu semper volunt: aut qui
 rapiuntur in omnem cupiditatem, vt signorum, tabularum, p
 rum, argenti vestis que stragula, gemmarum quoque & præ
 tarum studio propè infinito ducantur, domos autem suas
 ferre

feras habeant atque exornatas, vt nihil festiuus, neque concin-
nitas ne cogitari quidem possit. Sant etiam qui odoribus præter
modum delectentur, & eorum innumerabilem vndique conqui-
ritæ varietatem. In quibus tribus sensuum voluptariis generibus,
maxima præcipue ea inest, quæ est libero homine putatur esse di-
gnos, frangendis tamen & viri, & virtutis neruis, vim permagna
laetæ. Restat vt de genere illo tertio & præcellente dicamus, quod
speculari suo solum munere fungatur, & in vna contemplatio-
ne veritatis positum ad reliquas partes aspectum nullum refe-
rendum efficit squallentes & mæstos, nil ferè habentes
cum humanitate commercij: & ad omnia quæ occurrerint quasi
obliuiscetes. Sin autem cum sensibus sociatum atque iunctū,
illa vt ministrat, & subserviat, adductum fuerit: eo maxime admi-
retur, vt popularem gloriam, & potentiam in primis assequatur:
vnde quæ aliquam vehementiorem nactum, vrbes, populos, regna
sepenumero eueret. Sin autem animo fuerit infirmiore, & te-
nerius opibus, ad illa conuertetur, vt nimio visu cultuque
compos, aut alio quodam ostentationis artificio, cogat se spe-
ctari. Sed quid ago? sanusne sum, qui tantam errorum molem
quantam omnis vita fert, euoluere me posse atque explicare sum
quæstio. Hic Citrarius, Imo fecisti tu plane opera pretium, inquit,
quæ illa nobis ante oculos adduxisti, ex quibus facile deinde sit ad
reliqua coniectura accedere: Video n. iam planè, & cum animo
meo cogitans inuideo: non hos solum, qui in vnius partis sui præ-
cipue insistant, sed istos etiã qui cunctarū fines partiū, atq; extre-
ma consuectantur, nisi apto cõmentu quodã, & bene exanimata
ratio ead faciãt, inæqualem eos, & confragosam vitam ducere
concedit, semper sollicitudinibus & molestijs: vt non minutissimis
corpulculis Democritium inane, quàm huiusmodi dilidij &
conuulsationibus animorum, refertior vita sit: quibus quidem
rebus lumen afferri, atq; ordinem, præclarissimam rem esse, in-
telligere mihi videor: si tamen hoc præstari à Philosophia ipsa
possit. Atqui, inquam, pollicetur illa hoc quidem: Sed illud quoq;
Citrus, intelligere te puro, ordinem istum, atque lumen, de quo
paras, sine cognitione certa earum rerum, ad quas adhiberi
nolueris sumus, haberi planè non posse. Quid n. intelligam?
inquam, quæquam rerum earum, quas minimè nouit, prudens
director esse potest? Quid h, inquam, homo eiusmodi est, vt si se
sorum præstaturus sit, cuius rei disciplinam, vt antea diximus,
Philosophia profiteretur, omnia illa intelligat, & noscat neces-
se est: quibus cum, commercio, aut vsu, aut cognatione aliqua
est multiplicatus, num tibi videbitur quicquam in rerum natura pe-
re esse, quod non illi cognitum, & perceptum esse debeat? Vix
videor hoc posse inficiari, inquit. Atqui consistere hoc quidem

necesse est: omnia enim profus illi noscenda, & comprehen-
 da sunt: veruntamen modo quodam singulari atq; suo. Est enim
 duplex rerum cognitio: Altera, quae in partibus explicata, atq;
 dispersa: Altera, quae in genere summo, atq; vniuerso est collecta.
 Primum illam artes & officia, & circumscripse terminis illi-
 busq; scientiae: secundam verò cognitionem Philosophia sola
 complectitur: atq; ut dicebamus, talem praestare hominibus, ut
 talem, huius esse, vel illius artis: ipsum autem hominem praestare
 quicquid ipse est, proprium esse Philosophiae. Idem dicimus magis
 in cognitione talem esse rem, aut tantam, aut huiusmodi cog-
 entias artesq; peculiare: id autem ipsum simpliciter, quibus
 quaeq; est, ad Philosophiam vnam ut cognoscat, pertinere. Quod
 est ergo quod vehementius homines in errorem inducat, & tan-
 dem, quam inferioribus niti notionibus, superiores autem
 & primas non tenere: Vt puta, diuitias sibi bonum arbitrantur,
 quid bonum sit, & quae sit eius rei vis ac natura, in vniuersum non
 intelligatur. In quo quidē vno principe bono atq; summo, magis
 que cognitione & scientia, omnium deinde bonorū, quae ex illis
 effluunt, posita & collocata est veritas. An tu alium fontem bo-
 norum vllum & noscendorum & tenendorum existimas esse, quā
 veritatem? Veritas est lumen illud atq; ordo, quem modo adhe-
 ri rebus aiebas oportere. Quod cum animi oculus cognoscere,
 intelligentiāq; comprehenderit, idq; & actionibus suis propone-
 re, & praeter se sibi ipse caperit: tum turd vestigia ponere, tum
 varios illos terrores, inanesq; blanditias fallarum opinionum,
 quae totam improvidam vitam perturbant, deprehendat, &
 discutere, & se in arce veri boni poterit constituere: Veritas enim
 est, quae instruit nos & docet, quid quaeque res, quantum sit, &
 quantum eadem nobis conferat ad viuendum. Veritas est, quae
 nos nostrimet gnaros & prudentes esse facit: nec solum primam
 illam & inchoatam, quam supra diximus, sed absolutam, & in-
 gram nobis dat nostrum cognitionem. Veritas, cum res nobis
 cum, nosq; cum ipsis rebus comparat, atque componit, modum
 ipsa vna & dimensum illum tradit, per quem res nobis, nosque
 met rebus ipsis ita applicamus, & adiungimus, ut neque obui-
 mur nimia copia earum, neque remaneamus ipsi vixiam in-
 nes. Quid est, quod verorum bonorum & intelligentiam nos-
 strat nobis, & adipiscendorum tradit facultatem? Quid nos pro-
 via & explorato itinere ad optatos fineis ducit? Quid potillimum
 facit, ut sine metu, & sine poenitentia rectis consilijs via, pacis-
 tam, ac iucundam traducamus vitam? Nimirum omnium ho-
 iusmodi bonorum, & aliorum etiam maiorum ac praestantio-
 rum, quae à notione vulgi magis remota sunt, origo nobis
 & caput, & stabilimentum, est ipsa veritas. Vt ambulare in re-

nctis sine lumine, sic periculosum, & præcepit est peragere,
 & conficere viam sine veritate: & mehercule, si alteru-
 trum mundo tollendum sit, multò minore incommodo diu-
 no fidei, quàm veritatis luce carcamus. Quis enim falso bono
 potius voluit aliquando: aut quis vnquam extitit, qui duos, &
 grauis in vita cum exantlasset labores, eo ad extremum præmio
 cientes esse posset, quod inanis & falsa utilitas attulisset? Qua-
 propter, Phædre, cum sapientiæ omne iudicium ad multitudinis
 opinionem contulisti, hæcine spreuisti Philosophiæ vocem, quæ
 veritatis studium primarium esse omnibus vult: rectasque etiam
 opiniones, si quæ aliquando absque certa veritatis cognitione
 exhorat, cæcis comparat, casu rectum iter insistentibus: an est
 quasi profecti indignus possit, quàm sapientiâ nescire se ipsam,
 sed tantummodo quadam opinione de se niti? Quis hoc è vulgo
 infamas homo non facit? Ergo satis erit nobis, non quidem sci-
 re beatè viuere nos, sed solum opinari viuere nos beatè. Quot
 milibus numero hominum, quotidie ista opinio decipit? Non
 est hæc opinio contenta, non in hoc nostra conuiescit Phi-
 losophia. Scire nos id ipsum ac nosse apprimè vult. Itaque tradit
 vnanimes, & intelligendi, neque beatam vitam, nisi scienter
 illa amanda uertatur, & agnoscat, vllius nobis ad iucundita-
 tem animi, esse momenti putat: non plus quidem, quàm stupiti
 aut aborti, quæ ramis pomisque insigniter adornata, suam ipsa
 vilitatem feracitatemque non attendat. Quod si veritas quo-
 que debenda est, & tanta res tam paucis in conspectu quasi
 ponenda: Dicimus, veritatem aliam in ipsis rebus inesse, aliam
 autem nobis. In rebus veritas est, primum illud ipsum, quod
 quæque per se res est, quod tantum habet vnaquæque res de na-
 tura, quantum habet de veritate. Deinde, si rerum ipsarum in-
 ter se consensio & concordia, quum responsus quidam in his sit,
 appaque compositio, secunda quodam modo naturæ veritas est,
 extra illa quidem ex superiore illa, & simplice: sed nobis, qui ab
 humilioribus scandendo ad alta nos attollimus, anterior & pri-
 mo obuia. Ad has porro naturæ percipiendas veritates, cum
 se applicat nostra intellectio, ad easque sese componit, atque
 excipiat, tunc naturalis illa veritas, tanquam in speculo, relu-
 cens in anima nostra, imaginem diuinæ nobilitatis in nobis con-
 firmat, si & noscimus opera, atque consilia præparentis Dei, &
 quoad homini licitum est, in consilijs irem nostris illa imite-
 mur. Ac vt præclaro hoc ab auspicio, & veritatis tanquam fun-
 damento, proficiscamur ad reliqua: percipiendum vobis illud
 est, tripasillas in nobis facultates animæ atque partes, ex quibus
 nostra omnis natura compacta sit, non posse ritè præstare com-
 mune omnibus munus, nisi in suo quæque peculiari munere
 priua:

priuatim prius instructa & erudita sit: quod in illa indies pro-
 ftatim sit manifestum: ea enim sola à cæteris partibus ab-
 opus tueri suum potest: in sensibus quidem, quis non videtur
 posse hoc albi atrium, quod ad functiones vitæ pertinet, et
 peti aut vitari: nisi prius atrum cognoscatur, atque album? Quæ
 quam de cæteris minus negotij fortasse sit, ratio quidem ad-
 que illud ipsum est, quod lumus nos, domina & rectrix humanæ
 vitæ, per quam habemus atque obtinemus, non quod vultum
 duntaxat (id enim potuit vegetabilis pars, quæ in fini generis
 muneris est, præstare) neque verò etiam illud, quod com-
 prate & firmitate viuimus. Est enim sensilis in nobis facultas
 primis hæc oblectatio: Sed quod decoram, & splendendam, cum
 dignitate agimus vitam, præcipuum est in communitate etiam
 munus, atque officium. Hæc igitur inquam ratio, nosse ipsam
 & apprimè tenere debet, quid pulchrum sit, quid honestum, quid
 splendidum, antequam illud in commercium reliquarum par-
 tium deferat. Et denique princeps omnis veritas rerum illi per-
 cienda est, antequam eam exprimat, ac referat in veritate scilicet
 num. Quæ cum totam ratio vitam hominis contineat, patetque
 illi cæteræ pareant, eamque consequantur: nimirum de ea potius
 potissimum sermo habendus est, ut videamus primum, qui ratio
 illi usus suimet per semetipsam & separatim à reliquis sit, deinde
 qui in reliquarum partium comitatu & conjunctione. Quod his
 duobus ritè expositis, cunctam vim Philosophiæ, ut opinor, ex-
 plicatam, & perspicuam habituri sumus. Est igitur ratio, cum
 nomen à ratio deductum est, discernere ea, quæ rata esse debent
 hoc est, vera, firma, constantia: quam facultatem profectio in his
 mortalibus & fluxis reperire ipsa nequit. Quocirca ad ea conuen-
 tat se, & cõferat oportet, quæ sunt perpetua & immortalia, quod
 si etiam in his, quæ giuntur passim, & intereunt, aliqua magis
 existeret perpetuitatis, qualis fortasse in ipsis generibus inest,
 quorum vniuersum semper permanet, indiuidua quotidie dissi-
 buntur: in optima tamè & constantissima parte nature illa qua-
 renda est, ut vbi maximè luceat, ibi potissimum veritas exquiratur.
 Est enim eiusdem scientiæ & facultatis, cum tractare de re, quo-
 eunque illi res subiecta sit facultati, tum de ea summa absolute-
 simeque tractare. Quum igitur peculiare officium rationis sit,
 indagare veritatem, in diuinis autem & sempiternis maximè con-
 stat veritas, diuinorum indagatio in primis rationi est propolis.
 Hic me recens ista academia non permouet, quæ percipi & com-
 prehendi negat posse veritatem. Neque enim illi ne istud quidem
 ipsum esse perceptum potest. Non est omnino de singulari argu-
 mentandi locus. Tantum contra dico, si ita res se habeat, quæ
 admodum autumat illa, & perstrepat, frustra & in nobis, & in na-

trum ipsa factam & constitutam esse rationem. Vt enim supra se-
 mo ostendimus, quod vsum sui nullum habet, id non modo fru-
 strum est, sed neque villo pacto esse potest omnino. Vt si intellectio
 non sit, ne ratio quidem existat, cuius officium quum sit intelli-
 gere, solum autem quod verum est id intelligatur: adempta veri-
 tate intelligendi, funditus tollitur è natura, & exterminatur ra-
 tio, cui conclusioni constanti & firmæ, quam multa incommo-
 di absurdasque sequantur, profecto intelligitur. Sunt alij agre-
 giores, negantes vtilem homini esse diuinorum cognitionem:
 quos parer nullam vtilitatem agnoscere, præter eam, quæ tactu
 & corpore percipiatur. At ea maximè bruta, & aspernabilis præ-
 stantibus animis iudicatur vtilitas. Sed vt redeamus, vnde digres-
 si sumus: Ratio semetipsa volens vti, & separatim exequi munus
 suum inuolente veritatis, sensuum quidem adminiculo primum
 mens est: initium enim illi primum animaduertendi, deinde per-
 ceptandi, ac paulatim altius erigendi se, atque attollendi à sensu.
 Illius vtilitas est: ex admiratione enim eorum, quæ in natura sen-
 su maxime spectabilia sunt, primum orta esse dicitur Philoso-
 phia: post verò vbi satis his instructa & adminiculata ratio esse
 cepit, cum ad principes nature causas, illasque generales noti-
 tias, per quæ rationes inuestigandas se datura esset, ne simula-
 creis sensibus distraheretur, quæ varia & multiformia, sepeque
 inter se repugnantia, mentem cogitationemque obturbant, ne-
 cesse habuit subsidio sibi aduocare artes alias quasdam, tanquam
 pueriles exercitationes suumer: quarum vsum tractationeq; assue-
 ta, postea paulatim extollere se, atque eminere, vt Arithmeti-
 cam, omnemque Mathematicam cognitionem: cuius ea vis est,
 atque exercitatio, vt mentibus nostris rerum in corporibus ia-
 centium, atque inharum, naturam, speciemque proponat, sine
 vlla corporis mixtione. In primis autem & maximè adsciuat Dia-
 lecticam, quæ ars nulli nominatim rei natureque præfecta: ipsa
 tuorum modo ratiocinationes per se, & mentis quasi ex vno in
 alium transitiones ac peragrationes, metiri, & perpendere, & asti-
 mare nata est: quæ cui videlicet ratiocinationi ratiocinatio con-
 uenit, aptaque sit: quam quæ antecedit, aut consequatur: quid
 sit repugans in illis, & ambiguum: quid distinctum, & illustre,
 quæ & plurium inter se ratiocinationum contextio, aut etiam
 disparatio: & quarundam infociabilitas, aliarum ita arctè hæ-
 reas conexio, vt diuelli nõ possit: his enim ipsa ratio in se prius
 examinatis, ac perpenfis, vbi vires suas domi iam perpexit, explo-
 ratas: habere cepit, tum demum sic egredi in aciem, & ad con-
 templatorem nature tutò ausa est accedere. Ac primo quidem
 sensu Philosophi antiquitus (sicut monumentis literarum est
 manifestum) ex rectum illa celestium aspectu excitata ad cupidi-
 tatem

ratem cognoscendi, cum Solis & Lunæ, errantiumque syderum
 nec non eorum quæ semper cælo in hærent, motus, formasque
 chritudinesque spectasset, vicissitudinesque norasset ammirabi-
 lias, & cum admiratione maxima tantarum descriptionum rerum
 contemplata esset, ex raris ordinibus eorum, perpetuisque cœli
 bus, eadem semper intervalla lege certa servantibus, seipsum
 cepit, esse autorem & principem huic mundo quendam, cum
 imperio & nutu mouerentur cuncta, & regerentur: Neque
 hac suspitione contenta, ad perueſtigandum se dedit, si quid
 fet de eo firmi, certique conciperet. Amoto igitur oculorum
 suumque adminiculo, ipsum motum in sese, ipsumque cœlum
 quæ horum duorum considerationi adiuncta sunt, in
 diuisionum, æternitatem seculorum, diuersitatem naturarum,
 inquirere est conata: quumque videret nil tam cognitam esse
 que naturæ, quam motum proprium illi & congruentem, qui
 in eo primum natura rei cuiusque ostenditur: perspicere cepit
 ex dissimilitudine naturalium motuum, dissimiles item terras
 naturas indicari: itaque cœlum propterea ex alio genere esse
 lexit: atque ista inferiora corpora sunt quatuor, quæ generatione
 suppeditant: quod illud orbiculari motu deferatur: ipsa hæren-
 cio. Et cum orbicularis motus perpetuus esse possit, rectus
 nequaquam: distincta à terrenis cœlestia mortalitate esse, et
 mortalitate intellexit. Porro autem cum motus omnis aliquid
 querat, quod non habet in se: idque cupiat assequi, ex quo
 quicquid moueatur, haud planè perfectum nec cumultu
 bono esse intelligatur: ipsum autem & principem reſerens, ut
 de omnis ista tantarum rerum, motuumque descriptionum
 que ordinem suum obtinet, vnum & sempiternum, eundemque
 præpotentem & proſus immutabilem necessario esse cognoscit.
 Ad quem intelligendum, ritèque comprehendendum, quando
 quidem sine eo nec veritatis, nec ordinis, nec cõuenientie vllius
 ipsiusque decori notio vlla firma & stabilis haberi potest: quum
 in primis vocet nos, & acuat Philosophia: vrinam eorum tam
 aspirare possent mentes nostræ quàm nos id æuemus, & cum
 dore maximo expetimus. Sed si minus nominatim & directè, si
 qua tamen circuitione, & exemplo, informanda nobis mouet
 præclara hæc, & admirabilis Dei summi cognitio: cuius fundam-
 dinem in ea recipimus, quæ sensibus nostris vna omnium
 ximè aperta patensque est. Si quidem hoc Sole, qui fons diuinitatis
 rainis est, nihil nec cogitari potest illustrius. Quoniam
 sicut omnis cognitio mente atque intelligentia nobis est
 comprehendenda: sic sensuum quendam habemus, qui simili
 naturâ luminis percipiat: noscenda huius ipsius sensus vis, actio-
 que est, ut eam deinceps cum mente & actionibus mentis con-

parent. Nam quum omnium sensuum facultas, ad ea quæ cuiq;
 sensui subiecta sunt, percipienda, nata sit in omnibus reliquis fa-
 cultatibus esse subiectam rem vt sentiat: in oculo & visione non
 est satis: certam enim quandam naturam adesse oportet, & eam
 quæ multo præstantiorem, splendoris, luminisque videlicet,
 quæ ad hanc rem eam ipsam facta, creataque est, vt visioni ipsa sit
 instrumentum: tunc fabricator ille cunctorum sensuum Deus, vim
 videndi ceteris præfiosorem finxit: iugavit enim facultatem &
 videndi rei & vite, vt ad videndi actum veniri posset splendidissi-
 mo nature genere: nisi forte vile & abiectum est in natura quod
 hominum lumen. At qui huius tam ampli, tamq; præclari mu-
 netis, quod lucere est: item quæ eius, quod effluit, manaque ex
 illo, quod est cernere, atque cerni, vnum in cælo dominum au-
 temque agnoscimus, per quem optimè ista, perfectissimèque
 sunt: quem nuncupamus Solem: nempe quia solus cælum at-
 que terras lumine suo compleat: reliqua que ab eodem astra mu-
 tuantur lucem eam, quam possident: porrò oculus ad Solem, tan-
 quam ad suum bonum natura est conuersus: non quod oculus
 quidem nec quod ipsa visio efficiantur Sol: sed quia sensus huius
 visus maximè est solaris, visq; ea omnis, quæ ad videndum fit, ex
 hoc sidere tota haucitur, & perfluat, vsq; ad quidem, vt & quod
 inuenitur Solem cum ipsum, & quod præterea reliqua cernere
 omnia possumus, totum ab illo cælesti lumine tenemus. Hunc
 igitur ipsum Solem, diuinæ illi essentia & vnitati, quæ cunctorum
 summa, & princeps causa est, fonsque bonorum omnium, & ve-
 ram ipsa solumque suapte vi bonum, imagine quadam compara-
 mus, similemque ostendimus: vt eodem modo illa in intelli-
 gibili loco: Sic enim conuertimus, quod Græci *σοφία*. Et sanè ne-
 cessè est, silentius vt verbis in summis rebus explicandis, & de-
 clarandis: quod etiam modo factum à nobis est, cum essentia
 nomen, Græco nomini, quod *σοφία* est, Latinum reddidimus: fa-
 ctumque in eo quoque, si necesse fuerit, vt verbum infinitum, si-
 ne persona & tempore, nominis loco ponamus: quod cum Græ-
 cis ipsi per quam visitatum sit, videtur quoq; nobis interdum esse
 conuertendum. Sed vt dicere cœperamus, ita illa alta & longè
 eminenti rerum omnium ratio intelligibili in loco, ad mentem
 habet se, & ad ea, quæ mente percipiuntur, quemadmodum in
 hoc visibili sol sese habet ad oculum, & ad ea quæ oculis com-
 prehenduntur: oculi enim si ad eas intuentes res conuersi sunt,
 quantum colores non diurnum sidus, sed nocturnæ lucis offun-
 dat, hebetant quodammodo, & retunduntur: similesque
 sunt cretulentium, & hallucinantium oculis, ea re quidem,
 quod pura ipsi visione minimè tunc fruuntur: Si verò eò se
 moueant & intendant, quæ sol illustrat: tum & clarè, liqui-
 do qua

doque cernunt, & eadem quoque claritas in eis ipsis inest. Ipsi
 in anima eadem proportione est noscenda ratio, atque attenden-
 da: Dum enim anima ad id percipiendum intendit se & abstrahit
 tur, in quo veritas & ipsum esse è regione refulget: quod est
 lux à Sole, sic istud ex Deo intelligibile quasi lumen: intelligibile
 planè atque noscit, mentemque sibi ipsa habere in se & posside-
 rum videtur. Cum verò eò se cõuertit, ubi tenebra admixta sunt
 in id quod generatur scilicet, & quod contumitur, quodque è
 mulatis & fictis obtunditur imaginibus: tunc hallucinatur
 mirum, & quasi somniat: variisque vltro ac citro iactantibus
 nibus, mentis sibi ipsa, ac intelligentia videtur in ops. Hæc
 summè præcellens ac diuinum, quod & rebus cognitis præter
 ritatem, & cognoscendis vim cognoscendi: caput ipsius
 re totius, & absolutissimam speciem omnis boni, in se
 his similitudine propinqua, representari cernimus: quod
 omnis scientiæ & veritatis est causa: veritatis, inquam, in
 quidem factis, quatenus illas ut sint facit: nostra autem in
 ma, quatenus eam lumine illo intelligibili, & ex sese, & extrin-
 essentijs ab eodem ipso manantibus, informat, atque illustrat
 quidem ex veritate generatur scientia, quæ est rerum eodem mo-
 do semper se habentium firma mentis intelligentiaque compo-
 henfio. Sed ut in natura visibili, oculum & lucem, solares equant
 virtutes, & facultates conuenit appellare: Solem autem neque
 quam, quod Sol utriusque his multo præstantius quiddam, atque
 eminentius in sese habeat: sic in intelligibili genere, scientiam
 veritatem, res nimirum bonas atque diuinas, non tamua Deo
 ipsum atque illud supremum bonum existimare debemus: quæ
 pe quod admirabili quodam intervallo virtutis, amplius
 potestatis, his omnibus antecellat: magnificentiusque emul-
 sit, quam ut veritatis, & scientiæ finibus possit includi. Accipere
 pergamus etiam ad vltiora, in eadem tamen similitudine
 stantes, Sicut Sol ijs, quæ cernuntur, nõ solum facultatem
 præbet, ut queant cerni, sed generationem etiam, & accretio-
 tum suppeditat, & educationem: quod horum omnium gener-
 rebus atque alitis, Sol causa est, neque ipse tamen ipsam esse
 neratio: sic his quæ cognoscuntur & intelliguntur, non hoc
 tum ab summo adest naturæ bono, ut intelligantur, sed ut habe-
 etiam, atque existant, & ut suam quodque illorum obtineant
 sentiam. Sed ut aliquando abeamus a similitudinis comparatio-
 ne, quam præsertim vel leuiter indicasse affatim vobis sit, nec
 hoc munus esse menti nostræ peculiari ipsius officio attributum,
 ut in intelligibili percipiendo genere, & inquisitione veritatis
 exerceat: quam si in æternis, & sibi semper constantibus nõ
 spexerit, neque in illis veritati familiarem se effecerit: nec illa
 hæc

his vitiis semper & diffidentibus, nunquamque in eodem
 permanentibus statu, frustra venari illam, & indagare conabitur:
 infirmoque semper nitabit assensionibus, & ambiguis opinionibus
 distinetur: viam vite certe nullam vnquam inibit, qua equo
 animo vique ad extremum patiatur se deduci: sed reuocabit cre-
 dit & reuertet, sepeque in penitentias grauis, & merores,
 rursus in scopulos saxaque delata, faciet veterum suorum con-
 sistorum naufragium. Quod in illis magnis & prapotentibus vi-
 ris, qui in hac vrbē & Rep. quondam, alijsque item in ciuitatibus
 ac populis, autoritate & gloria rerum gestarum florere visi sunt,
 ferre omnibus contigit. Sed vt sunt, qui hanc prapriam summa-
 que veritatis ad solutam notionem ad cōmūnem hanc peragen-
 dam vitam haud ita multum esse necessariam putent, in quo et si
 in praesentia labuntur, habent tamen paratam ex hominū quo-
 tidiana moribus & studijs erroris sui defensionem. Nos qui ver-
 itatem hancis praesertiam ac dignitatem è Philosophia quarim-
 us, hancamque ex ea bonum nitimur consequi, si rerum altis-
 simam cognitione nos esse instructos volumus, num sumus
 propterea ante reprehendendi? Atqui dicimus plane, sine ijs, or-
 dinationē recte viuendi teneri nullo modo posse: nisi enim prius ratio
 ipsa explicuerit semet, totamque perspexerit, & domestica sui
 primum, aeternaque; scem veritatis scientia erudita, cum demum
 accitum, ad considerandum hac humana, eaque tractandum ac
 dirigendum, ars bene viuendi perpetuo constare nulla poterit.
 Sed cum rerum earum, quae in mundo & natura sunt, causarumque
 quibus illae effectae in lucem prodierunt, indagationem omnium
 & eorum cognoscendi Philosophia profiteatur, singularum est
 explicatio in suis libris atque locis, cum ab autoribus ceteris, tum
 vobis in primis ab Aristotele petenda, non enim propositum est
 in praesentia singulas res persequi. Illud propositum, vt quoniam
 ratio non sit ad in telligendum solū, quod ipsa per se & seorsum
 facit, rerum etiam ad agendum atque imperandum, quod
 est illi in communitate cum ceteris partium officium genita fa-
 ctique est: illud ipsum, in principe & moderatore omnium re-
 rum Deo, consideret prius, & intueatur, quod regere est & impe-
 rare: vt illius deinde exemplo, & imitatione erudita, diuinam
 equandam illinc magnificentiam, & administrandis rebus facili-
 tatem, ad hac humana & inferiora transferat: quod est totum il-
 lum actionum, quae postae in concilijs sunt, non in operibus
 humanis factis: quarum quidem actionum splendor omnis, & pul-
 chritudo haeret in ipso homine, penitusque insita est. Testi enim
 est hunc, totusque iste mundi ornatus, pulchritudine & deco-
 re praestantissimus sit, diuinique ordinis contuentiam & venum-
 erant, cum admirabilitate maxima, mortalibus oculis ostendat:

T
 vt quod

vt quod vndiq; effulgeat pulcherrimorum luminum distind
 ne & copia, curibusque propè immensis, & non enarrabili
 torqueatur, vsq; eò quidem, vt fatiari mentes humane non po
 ant spectando illud, atq; mirando: tamen pulchriora miranda
 & magnificentiora Dei consilia, quib. editū id in natura, & ca
 modi factum est. Videndum est igitur hoc consiliū, & ca
 gubernationis ratio est noscenda, quò nos, qui participare
 diuinitatis cupimus, ad rationem eandem deinde, similes qua
 silium, nostra & cogitata & acta accommodemus. Nec vni
 bium esse potest, quin decor, & dignitas, & pulchritudo, quibus
 mo Deo, omnibus rebus ortum causamq; præbuerit. Illius
 pulchritudinis, maximè conciliare amorem, appetitumq; opo
 re cōgrediendi, & potiundi: quo quidem appetitu ex illa dō
 cie honestissima in natura excitato, cūctus iste mundi, & ceteris
 omnium apparatus, ad conquirendum Deum, vt suum bonu
 se erexit. Pulchrum potè est, quod semetipso decessit. & com
 modum, atq; vtile ceteris. De illa pulchritudine non loquitur
 quæ mente intelligentiaq; comprehenditur, cuius vniuersa qua
 dam fert, hæc quæ in corporibus descripta est pulchritudo, ma
 ram ipsa quoq; vim possidens, vt non absurde de illo rege vultu
 tur dictum, speciem primū dignam esse imperio. Sed vt in
 pulchrum princeps, illud quod est rationis, & intelligentiæ, no
 deamus. Nemo vnquam veriozem, digniozem, appositiozem pul
 chri ac decori speciem rationemve expresserit, quam hæc quæ
 fit in eo, quod est prodesse ceteris, sibi sufficere, & contentum
 esse, quod vtrumq; in pulchro inesse est necessarium. Nam vni
 corporum formis videmus, quarum omne oculorum est iudicium
 si qua pars corporis à ceteris partibus sui dimensius potest
 crepet: non verè illū, in quo insit vitiū hoc, formosum posse ap
 pellari, propterea quòd species in eo à conuenientia distat, &
 getque alio quopiam, vt expleatur & perficiatur: iccirco & am
 bile minus est, & minus appetitur, quod neque delectare aut
 dum potest propter incongruentiam, neque adiunare propter
 gestatem: eger enim & ipsum aliunde adiumento: sic illud im
 plex, & menti propositum pulchrum, quod omnes congeneras
 honestatesq; in se continet, nulla ipsū parte sui immixtum
 nec indigens, contraq; omni bono ac decore cumularum, non
 completum, cōcursus omnium rerum excitat ad obsequendum
 & obediendum sibi, vt qualibet res ad nutum prelo sit equa
 illi nauare operam suam: quippe quæ experiatur & semper
 eo, quantum illi se dederit, & ad accipienda illius imperia
 subiecerit, tantum se & iucunditatis, & commodi ad suam
 plendam naturam esse reportaturam. Hac igitur imperata ra
 tione Deus, & hac facilitate regit vniuersa ac permouet, quo

semper agit id, quod se ipsum primum deceat: deinde sit viliis
 carere: & cum alijs bonum vilitatis impatiuerit, ipse suum re-
 tinet, quod est decori, dignitatis, amplitudinis bonum. Quod
 etiam sit, ut in effectibus natura & operibus, nulla verior ra-
 tio, neque constantior reddi possit, quam ob rem quicque sic ef-
 ferent Deus, quam hæc, quod ita eum facere deuit, & quia rei
 effectus illud sit optimum, ut & à dignitate illius qui agit, & ex
 eius quod agit, emolumento ac commodo, valida in primis
 ferensque sit argumentis conclusio. In quo tamen ipso vbi que &
 praeipue, decorum illud elucet, quod præclarum in se atque mu-
 nificum, duplicique hac de causa amabile careris, facit, ut facile
 imperium sit in volentibus, nulloque nisi conatu laborioso,
 omnis rerum molitio gubernatioque transigatur. Et hæc tunc
 quidem Philosophia hominis rationem in suo & proprio mune-
 re continet, ut in speculandis naturæ operibus illam exerceat,
 eaque eum edoceat, in quibus origo est, & sedes, & domicilium
 veritatis. Quæ quatenus in summis & sempiterna immutabili-
 tate constantibus versatur rebus, iure ac merito dicta est scientia:
 hæc enim in illis sunt & scientiæ omnis, & prudentiæ.
 Quæ verò ad mutabilia genitabiliaque confertur, scientia natu-
 ralis, eadem Græcè Physice est appellata. Moralis autem, quum
 humanis dirigendis actionibus adhibetur. Quæ trimembri diui-
 sione in Philosophia exposita atque monstrata, præclare illa de-
 finitur esse scientia, & diuinarum simul, & humanarum.
 Nunc quando iam satis, quod ad præsentem quidem nostram
 dissertationem pertinet (nam ad rem ipsam pleniorẽ quæ do-
 ctissimam non satis) de officio seorsum & per se humanæ mentis
 est dictum: quod in prioribus duabus illis Philosophiæ partibus,
 scientiæ videlicet, & naturalis scientiæ, positum est: Restat com-
 munitatis hominis, non iam partis in eo separatim alicuius
 actus, atque exercitatio, moralis scientiæ propria: ad quam eum
 nunc Philosophia deductura est: rectumque suimet in ea usum,
 ita illum edoctura, ut nulla neque virtutis, neque officij pars,
 quæ ad beatam consequendam vitam pertineat, in hoc quoque
 genere prius relinquantur. Etenim ab illis altissimæ veritatis
 consilijs, & rerum æternarum speculandis rationibus, in qui-
 bus rationem cognata illarum, atque eiusdem cum illis nobi-
 litatis confors, semetipsam mens præcipue agnoscebat: frue-
 banturque tum vero, & suæ naturæ munere, & sapientiæ no-
 mine: delecta ad animaduertendum conditionem necessitatis
 suæ, quod quum alienis & longè dissimilibus sibi generibus
 comparata, per multa obire simul cum ijs, atque vnâ agere co-
 guntur: primò quidem aspectu vehementer perturbata est:

assueti enim tranquillitati, & ordini rerum sibi constantium
 nusquam ab eo, quod idem est, digredientium: ut videtur
 sociarum partium incertos, & varios, nullum neque modum,
 que ordinem suapte sponte retinere, eosque cum importunioribus,
 ac saepe numero molestos, tum inter se ipsos quoque turbantes
 sentientes: desinit quidem illa primò conditionem suam
 quòd à beata illa cura fruenda, & contemplanda veritate
 pta, in turbam sese & in factionem impediunt: verumtamen
 lenter ad officium conuersa, cum intueretur consilium & vultum
 ratem summi Dei, non solum æquo, sed alacri etiam animo ad
 obediendum illi se dedit. Quid enim faceret se eos, in illis
 rum, ex quibus nexus est mundus, exercitata atque alta
 admirabilis, continensque complexus, paratus vique obediendum
 die dum Deo, apprimè eam instruere poterat, suum esse
 bonum, in ordine & obedientia huiusmodi, maxime que
 esse. Igitur in hanc deliberationem se contulit, ut quæ
 fors sibi dedisset comites, cum eis statueret pacatè & concorditer
 viuere. Atque, ut in re perdifficili & ardua, ad Philosophum
 solebat, confugiens opem admonita ab ea ipsa est, ut ageretur
 & incertioris agendæ vite disciplinam, ab eis rebus acciperet
 quas stabiles & certas in natura cognouisset: regendique & im
 perandi ordinem totum atque exemplum, illinc huc transferret.
 Quod quidem sic agere constituit: primumque illud animam
 tere cepit, expressam esse in sese, & in corpore eo, quod ipse
 ctura esset, imaginem quandam tum præpotentis Dei, tum
 mundani operis, quod creatum factumque à Deo, eiusdem
 imperio & numine regeretur: ut quemadmodum Deus in
 mo omnium consistens, rebus incertis & mobilibus imperat,
 immotus ipse, & semper permanens in eodem, globisque
 rum celestium alias præponit mentes, que in eum ipsum
 itantes, ac nusquam ab eius lege & ordine descedentes, mox
 teriora corpora: ipsas verò varias & multiplices elementorum
 concurrenças, confictus, illisiones, quoniam inuicem, sub
 dinem certum redigere non licet, illa vniuersa lege cohercet,
 qua paribus omnia liberata ponderibus, & vim inter se æquam
 obtinentia, finibus se suis singula continent: neque aliud ali
 pergredi, aut viribus & potentia præponderare est licitum. Ita
 mens ipsa tanquam alter in corpore humano Deus, stabili
 te semper nitens, reliquas animæ partes mouendo corpori
 ppositas, suapte sponte ordinis finiumque expertes, ad inueniendum
 eum ordinem, quem vera in sese descripsisset ratio, reuocant
 formamque illis decori pulchritudine offerret: qua specie diuina
 illectæ illæ ad amorem, studioque accense eiusdem imitanda
 pulchritudinis, & participanda, cum suum etiam præferunt in eo
 commo-

commodum sentirent, atque experirentur, facile rationi imperium, & nulla impedirentur contouersia, relinquerent. Itaque mens stituta egregio comitatu illarum cognitionum quas in contemplandis rebus æternis antea percepisset, sapientiam primum de uocatur de celo, eamque non nihil hæc quoque inferiora ut animaretur, compulit, uocauitque eo nomine prudentiam: quod horribiliter a peruidendo ductum, uoce ipsa indicat, in res obfcuras & supra naturam perspicuæ lucis expertes, aciem esse ingenij, & mentis intendendam. Porro autem sapientia in eo aliqua dicitur commemorata, ut cupiditatum, & affectionum, omniumque eorum appetitionum, quæ multiplices, ac variæ in animis nostris concurrunt, causas, finis, naturamque cognosceret, cum uideret eas tractate quadam præcipites, subitasque ferri, & ad ea expectanda, utrefuggenda, quæ per sensus interpretes, lætabilia formidolose oblara essent, sine modo discurrere: intellexit hæc rerum causam esse comitarum illum, quo sentiens anima, cum ueritate contingeretur: quod ex huiusmodi coniunctione plus illi perhibetur & ignobili, ab alijs sæpè partibus, tribuatur, quam sit æquum. Itaque prudentiam, quam ab se instructa consilij, & rationibus ad res gerendas iam adhibebat, rectionemque illi rerum humanarum in diuinis ipsa resistens, per manum quasi tradidit: admonuit, ut notaret, animumque aduerteret, primam directionem humane uitæ, & fundamentum uniuersæ salutis, potentiam in eo consistere, si singula in homine animæ partes, suas uariarumque & pensum, & pretium obtineret: neque alteri alicui de eius quicquam iure, honoris deciperet, hoc enim uno modo demonstrat, concordiam & pacem in animis constitui, uimque ad beatam uitam posse inueniri: si, quæ regendis, & in uitate continendis ciuitatibus, in primis necessaria est, prima in ipso homine iustitia extiterit: quod ea uirtus uirtutum est sedes, & fundamentum reliquarum: per quam quisque suarum rerum diligens creator, atque custos, aliena minime appetit: neque munus intrinsecus alieni officij: quod ubi sit, ibi cum lætitia, & cum tranquillitate maxima uita degitur. Hoc igitur primum suscipiendum prudentia, idque exprimere ac proferte in agendis rebus studens, penitentis cunctarum in homine partium conditionibus & metis, statuit parti illi uitali & infimæ tantum esse attendendum, quantum ad uitam, & ad incolumitatem sat esset: cuiusque ea pars consilio omni orba, legem, lumenque rationis ut modo nullum habeat ipsa in se, sed ne aliunde quidem possit accipere: quo etiam nomine contemptissima est partium reliquarum, & obscurissima: quandoquidem, quod nec sua, nec aliena utilitate deat ratione, ordinis & elegantia totum est expertis: tantum quia necessaria ad consistendum est, stabilitatemque, &

veluti solum, reliquis partibus animæ præbet, non mediocri
 dio à nobis conferuanda est: vt illo tanquam firmamento
 ad potiora obcunda vitæ officia nos attollamus. Quam ob
 rem illi tempus, & prima curatio suppeditandis vitæ necesse
 rationibus attribuitur. Quo nomine ea etiam fit alicuius hono
 rificæ: vt si nobilitate cæterarum postrema est, antequam
 tempore: vsque eò mirabilis ille prudentiæ contextus, in tempe
 rando, ac constituendo concordia homine, omnia inter se mo
 lis amabilibus illigat atq; constringit. Sentientem verò
 quæ nõ omnis penitus necessitate deuincta est, sed habet
 in se liberale & splendidum: nam & voluptatibus fruatur
 bus, & intelligibilem pulchritudinem illam, in aspectibus
 libris species, & sensilia simulachra quodammodo transfert
 mens à prudentia instructa, vt sociam, æqualemque compa
 ratiõnis quam ipsa in se instituit, atque innatam conuen
 veritatis eius, quæ ex intelligentia rerum semper in eodem
 mentium, illi percepta est, participè facere conatur. Quæ
 in unione mentis atq; sensus, ritè & ordine per prudentiam
 dignitatis species illa, quæ vna omnium rerum humanarum
 cherrimum est oculis præclarissimumque spectaculum, in vni
 moribus & actionibus hominum exprimitur. Vt enim alio
 me recordor dixisse, in copulatu & compositione rerum
 consensus ille, atq; ordo, & æquabilis omniū inter se conuen
 tia, intelligentiæ atq; menti veritas est: oculis & sensibus
 tudo ac dignitas, vt dignitatem definire si velimus, rectè
 mus, translata illam ad sensum & ad oculos, esse veritatè
 dignitas aspectibus subiecta, quæ tantos amores sui in omni
 minum genere concitet, cunctumq; orbem propè terrarum
 quicquid & sollicitu semper habeat: intra eos hinc est
 liberalibus permittenda, vt ne vnquam prodar, neq; delectat
 tatem: hoc est concentum & concordiam animæ partium
 uellat, in quo & ambitioni & populari gloria, & huic im
 cupiditati, qua homines proicte nimirum, & præter modum
 efferuntur, posita lex erit. Vult igitur mens, partem hanc
 ita suis frui voluptatibus, vt aliena commoda non præter
 & neq; illud inferius animæ genus, suis defraudet
 que rursus menti ac rationi ad constantiam, & veritatem
 reuocanti intempestiuus suis interpellationibus officiat
 que ratio, quæ totius hominis rector est, quum ad sua
 fungenda ipsa se confert, habet tamen semper alieni quoque
 poris, & opportunitatis rationem: vt, vbi socijs, & cog
 titibus optimè prospexerit, tum libera & vacua, diuini
 ditatibus sese impleat: ita æquatis omnium officijs, perpen
 muneribus, quæ vniciq; datur parit quod est illi contentum

neque illa de alia pars parte quicquam detrahit: regnatque, quod ad regnandum natum est: paret, quod ad parendum: tum iustitiam primum in interiore homine per prudentiam existit. Deinde ex illa oritur temperantia, ordo quidam vite, & ornatus, ac moderatio appetitionum omnium, non voluptatum illa penitus contemperis, sed ingenis ex eo genere, & liberalibus voluptatibus modeste dedita. Quarta verò & difficillima omnium virtus, que est fortitudo, oritur quidem illa ex superioribus, sed non tam operabilis ea viro forti est, quam interdum necessaria: nec enim labores, arumnæ, pericula, mortes, ipsa per se appetuntur: neque libens quisquam vitam & salutem proiecit, sed ubi in discrimen venit, ut aut ista suscipienda sint, aut honestas amittenda, hinc cunctatione vili vir magnus atque præstant, honestatem sibi mauult, quam vitam retinere. Quod contingere nequit, nisi in iustis, iis & virtute, & disciplina constitutis, ut in illis maxime sit autoritas rationis, que quum præscripserit aliquid, quod rectum esse, ac decere decreuerit, iusseritque id agi, reliquæ ad obtemperandum partes præsto sint, imperiumque rationis nature exequantur. Verum quum virtutes omnes reliquæ, tum in primis hæc, de qua loquimur fortitudo, maximè alitur & corroboratur rerum æternarum scientia & cognitione. Nam, nec qui in hanc rem temporis mente comprehenderit, is ob cupiditatem vite paululum propaganda, aliquid indignum forti viro admittet, nec qui immensitatem mundi, orarum, regionumque fuerit animo peruegat, regnum vllum tanti æstimabit, ut eius assuetudine, iururandum violare arbitretur esse fas: denique pulchri ac decori illa cognitio, cui firmè & probè fuerit mente concepta, hic celestibus opibus scientiæ & veritatis locuples factus, atque (ut heros noster Plato inquit) natium in anima aurum possidens, nunquam profecto pecuniæ gratia sordidum quocumque, & illiberale efficiet. Ex quo intelligi potest, virtutum omnium semina, quæ a natura in animis nostris sata sunt, ex vna rursus, excolique Philosophia, neque sine ea vnquam ad bonam frugem posse adulescere, cum qui naturalibus virtutibus tantum modo, aut etiam more opinionemque comparatis, nixi sunt: hi, ut vitam in partem aliquam præclarè se dederint, in alia tamen parte non mediocriter sunt prolapsi. Plena exemplorum est historia: sed mihi properandum necessariò est, inclinam enim iam ad vesperum dies. Talis ergo iste vis, quem Philosophia instituerit, reddeatque eum semetipso edocuerit uti, constitutis per prudentiam partium singularum terminis, ut aliam alia pars non supergrauetur, nec opprimat, regnum ciuile & patrium obtinente intus anime: placatus sibi ipse atque concors, tranquillum & felicitatem deget vitam, diuinamque illam regendi artem adhibeat.

que quidem omnium est potentissima & maxima, ut quod in
 præstat, eminetque, mens & ratio videlicet, sum decorum in
 in rebus omnibus agendis, præcipue atque semper, alienum
 rem procuret bonum. Quo vno modo potissimum, & inferius
 partes sua sorte contentæ, tranquillè se habebunt: & propter
 cori illius in principe parte pulchritudinè, amore summo & ha-
 dio ad parendum adducuntur. Verùm ita institutus hic quidem
 homo est, ut secum solus ipse possit, aut cum familia sua commo-
 distimè viuere: qui iam in publicum producendus est, & in-
 munes consuetudines deducendus: non commentatus in
 tenebris, ut modò Phædrus dicebat, sed in lumine: illo cæcæ
 veritatum, & ad exemplar illarum conformatione suum
 tatus, atque prudens: Qui cum dicente ratione, & gubernante
 ne illa summi rectoris Dei sic monstrante, intellexit, non
 solinarum esse, sed & patriæ præterea, & civibus suis, partem
 sui non minimam cognato quoque, civili generi & esse debentem
 eumque se ipse sociabile in primis esse animal attendit, rem
 rem viderique eam, quæ maxime naturam hominis continet,
 sine exercitatione, atque opere imperfectam existere: necesse
 fieri posse beatam vitam; si non promatur ad res gerendas,
 adhibeatur: quod iam & homines, quibus cum veteri, & in-
 strumenta ad agendum, quibus utatur, requirit ac postulat
 quo nonnulla pars nimirum attribuenda est Fortunæ. Cùm
 quam, ista omnia noster Philosophus cognoscit, sine tergite-
 satione vlla ad obtemperandum rationi sese dedit: præterea
 que, & accuratè omnia circumspectans vbiq; præcæte
 consilij Philosophia, instrumentum primarium conuocandi
 communicandi, quo prima interni hominis effigies oculis
 spectantium obijcitur, atq; proponitur, formabit aptè & compo-
 sitionem: eamque tanquam alteram personam perinde eno-
 let, ut si totum sese in illa sit expressurus. Curabit igitur ut
 modè, ut distinctè, ut propriè possit loqui, verbisque uter lectis,
 ex communi quidem sumptis loquendi vsu: sed tamen videtur
 magis, quam sonantibus: copiam autem orationis habentis ad-
 hibebit, ut aptè, & rotundè sensa animi sui, cum significatore
 mediocri interiorum motuum, explicet atq; exponat: nam
 torios quidem illos animorū impetus, forensibus causarum
 tronis derelinquet: ipse verò sedatè, & grauitè, leni gestu
 vultu, omnia persequetur: Atque ab hoc aditu talis & animi
 in agendo prudentiæ atque virtutis, ad conuictus hominum,
 commercia, ad consuetudines introrsus: quum quacumque
 intulerit, quicquidq; gesserit, illud in semetipso exemplum
 summi & præpotentis Dei secum deferat, ut custodiat semper
 bonum suum, & alienum procuret bonum: quare à vobis, & ab
 primis,

ptimus, Phædre, num huiusmodi cum sit, videatur cœteribus ho-
 minum regendis, & gerendæ. Reip. aut. fore idoneus? cum præ-
 sertim ipse quidem optimè se rexerit, per Philosophiam autem
 iudicetur, quod in vnoquoque hominum diuersis ex naturis &
 partibus constatum est, idem notari in ciuitate & distingui posse.
 Quam igitur vim prudentiæ edoctus à Philosophia & in illis al-
 ternis causis eruditus, in semetipso prius exerceat, eandem
 transferat ad hominum, vrbiumque rectionem, ac plebem qui-
 dem iustissimam, quæ maximè necessarias in ciuitate obit partes,
 ut veretur in agris colendis, oneribus vghendis, materia cadun-
 di, opere faciundo infimæ illi in homine parti genitabiliq; col-
 lationem, pultu contentam, & coniugio, procreationeque liberorū:
 curabit, ut sit suis oportunitatibus instructa, omnemque ab illa
 inuicem remouebit, diligentia adhibita, ut ne illa vnquam ope-
 ra tamen vacet, sed tempestiuus aliquibus semper laboribus di-
 stinguatur: Eademque ratione, si quid illi forrè exuberare sense-
 rit, & superflue, relicto semper quod satis sit, reliquum in pu-
 blicas utilitates conuertet, neque seocius tamen vrgente aliqua
 calamitate, eidem egenis atque oppressis, de publico opitulabi-
 tur: Genus autem alterum ordinis medijs, quod sensilli in nobis
 animæ comparatum est, ut magis hōnoratum quam primum, li-
 beralis quidem habeat, & cultius, particepsque consiliorum ac
 dignitatis, quoad licebit, efficiat. Sed tamen quoniam sensilibus
 in oblationibus maximè est addictum, inter quas dominan-
 tes hæc, quæ oculorum sunt, in externas illud & peregrinas mittet
 regiones: quò varias in illis species rerum intuenso, mercesque
 concendo, patriam, vrbemque suam, rerum spectabilem, & ea-
 rantem vitium, commoditatibus refarciat, luxuria tamen sem-
 per, præcipueque amputata: ne forrè sublatum studiis inanibus
 inuolensque effectum, dum suis finibus egredi, & in alienos co-
 mitate inuadere, vtiliores impediatur utilitates consensionis publi-
 cæ. Nobilitatem verò, hoc est, ipsos optimates, qui non tam ex
 fortuna huc aut genere, quam ex virtute pendendi, mentis in ho-
 mine & rationis instar, vniuersæ ciuitati præficiet: quorum erit
 curatio, prouidere ac præcipere, ut omnia gerantur in Rep. rectè
 atque ordine: partesque in societate & concordia teneantur, ni-
 hilque cuique desit, quod necessarium sit ac legitimum: quos v-
 bi vacare ipsos opetibus publicis contigerit, tum eos maius illud
 in se bonum atque præstantius quod obtinent, in rebus item
 præstantioribus collocare disponereque præcipiet: ut mentem,
 animamque videlicet, ad diuinatum rationum speculationem;
 res vtrò ingenij, autoritatis, fortunæ, conferant, & conuertant
 in liberalitatem ac beneficentiam: omnibusque modis nitantur
 & laborent, ut virtutem vberimè atque amplissimè exerceant:

T t 5 in cit.

in cuius vnus studio atq; vfu, fructus beate vite, nec solùm pro
 ceptus illa & propria optimatum ordinis dignitas, sed vtilitas etiam
 honestiore multò ex genere, & voluptas ea quæ purissima est
 animi voluptatum ac suauissima continetur. Atq; hæc omnia quæ
 dem illa in Deo præstant, & eminens diuini rectoris effigies à Phi-
 losophia cognita, in homine impressa, in cunctam partem or-
 dinitatem inducta, & translata est. Sed, vt ad eum, quem Philoso-
 phia hoc modo instruit, docuitque semetipso rectè vtamus
 mur: aliquandoque peroremus: Cernitis profectò quæ ipsa
 natura est, quod sit pulcherrimum, ac magnificentissimum, et
 totum in hac vna specie hominis verè Philosophi mentem
 stris expositum esse. Nam primùm diuinum illud & longinquum
 nans, quod vnitatis, & veritatis & sapientiæ summæ est compo-
 extat præclarè in hoc Philosopho, atque cernitur: vna enim
 iste quoq; concordia, & conspiratione suarum partium omnia
 & in eodem sibi semper constans, diuinarumque rerum veritatibus
 instructus, nunquam à sapientiæ consiliis desertur, nec
 quam varietate opinionum distrahitur: sed quacunque se tra-
 fert, regulam illam rectè agendæ vitæ: id est, veritatem, tan-
 quam lumen de cælo libatum, præ se ferens: res quantum
 obfcuras ac dispersas, & in lucem producit, vt videtur: & in ver-
 tatem colligit, vt mente comprehendi possint. Quodq; in præ-
 sence & Rege totius naturæ Deo maximè præcellit, eum in parte
 est, quod ille diuinis bonis omnibus confertus, ac redolens
 neque alienas opes fortunæ expectat, & suas ipse in aliorum be-
 nè effundit eommodum: suaque id solum interesse iudicat, vt
 quicquid agit, maximè ipsum deceat, cæteris idem iudicium
 vileque sit: quòd in hac pulchri & decori perfecta absolutaq; spe-
 cie, omne imperium, omnis maiestas, omnis verè dignitas atq;
 potentia inest ratio. Similiter id in nostro, qui celestium diuina
 bonorum, menteq; insignibus donis veritatis illustratus, nulla
 effrenata cupiditate animi ad ea fortunæ bona appetenda propen-
 ditur, quæ præter subsidium necessitatemque naturæ, extraneo
 nariis præterea cupiditatibus sunt propolita: magisque id sibi
 studio & cura habet, vt aliis sit ipse adiumento & eommodum
 quam vt aliorum opibus augeatur: solum autem suum & pro-
 prium bonum ipse id existimat, quod est aptum, conueniens, et
 dignitatem atque præstantiam, facile est Deo in omnem
 ram imperium: vt illi, sponte sua ac volentes, cælestes partem
 globi, siderumque, & stellarum æterni ignes: deinde propria
 quoq; nobis elementa, stirpiumq; & animantium cuncta generata
 sedulò, libenter, enixq; obediant: quòd amore pulchri illius in-
 censa atq; correpta, quod in Deo præstantissimè elucet, præstant

Te ad eam conantur adiungere, illiq; quoad licitum est, cupiunt
 habere. Item hominis ratio pulchritudine simili prædita, nempe
 Pe ead imitatio assequi primigenum & summum exemplar
 possit: eundemq; honesti ac decori Philosophiæ beneficio parti-
 cipet, primùm interioris animæ partes studiosè sibi habet obtre-
 perantes: vt amoris imperio, quod fortissimum est, & vehemen-
 tissimum, non vi, neque metu, infirmis imperij custodibus, facili-
 ter omnia & regat, & ruretur: deinde in commercia & societas
 hominum translata, vbi Rempub. & ciuilem statuerit ad se perti-
 nere (non enim Philosophum nos patre operatio, neq; rursus ex
 stipite aut lapide natum esse volumus: sed ex eiusmodi sanguine,
 in quaerit liberalium artium cogitatio, & studia humanitatis vi-
 detur aliquando cadere potuisse) quosnam progressus vobis
 videantur habitura? Nõne qui ab hac præclara disciplina pro-
 fectus fuerit, vt primùm agere cœperit secus, quam ad egre-
 gia illa Thædri sapientia est præceptum, vt non sequatur, nec
 imitetur populum, nec se inconfulis ferri opinionibus sinat:
 tantumque abfit, vt præripiat aliis opum adipiscendarum pal-
 mam, quod ruentibus, tumultuantibusque cæteris, solus ipse
 sibi, & quieto animo permaneat: neque se vlla eiusmodi
 cupiditate permittat trahi: conuertet in se primò aspectus po-
 puli, deinde multorum sermones excitabit, mirantium & per-
 conuantium, quinam sit, & vnde, qui tam robusto, & alto sit a-
 nimo, vt non eisdem rebus ipse, quibus vulgus, moueatur:
 quod si quos etiam eorum, qui ad rapiendum & congerendum,
 mala cupidine incitati se proiecerant (vt saepe fit) spes aut fortuna
 grauior se fellerit: nõne hic, qui se continuit ac repressit, plus
 modum vidisse, quam cæteri, sagaxq; in primis & prouidus esse
 existimabitur? Et quoniam vita fert, rerumq; & temporum exi-
 gunt inclinationes, vt periculum cuiq; sui, ex natura, & instituto
 suo faciendum saepe sit, qui hanc constantiam rectè, ordineq; ac
 omnia agendi, quam Philosophiam nominamus, ad omnes res
 adhibent: nec cuique rei plus minusue quam quantum par sit,
 æquumq; tribuerit: fidem & veritatem sanctissimam habuerit in
 vita, nequam ab eo, quod deceat honestumq; sit, discesserit: eo-
 rum qui ad ipsius curam, fidemque pertinebunt, commoda in pri-
 mis, ornamentaq; prouiderit, maximum ipse sibi ornamentum
 reuoluerit dignitatem: postremò in tota vita, in suis dictis, con-
 silis, factisque omnibus, similis sui vndique, & semper sibi con-
 gruens, æquabilisque confiterit, quod nemo planè, nisi idem sit,
 qui & Philosophia sit eruditus atq; instructus, probè potest & ad a-
 miffim facere: verendū credo erit, ne nõ omninū in se amores, atq;
 studia, omnium mentes animosq; conuertat. Admonebuntur, (mi-
 hi credite) homines specie illa honesti, quæ in graui viro & consi-
 dera.

derato eximia est: commouebuntur, impellentur: primis oculorum animorumque contuitus in illum vnum cuncti conijciant: deinde, vt ament: postremo, cum tota illius vitæ ratio deliberatioque patuerit, ac perspecta fuerit, vte & illa omnia illius fidei, vigilia, prouidentiaque studiosissime permittant: qui enim poterunt agere secus, quam viderint illam meditari aliud in vita, neque pra se ferre, quam vt Deum, per clara imitatione, in seipso referens, suum decorum, honestatemque perpetuo custodiat: alienum autem procurer bonum species hæc inquam præstabilis, planèque diuina, semper hominum mentibus atque animis dominata est: semper voluntates omnes in potestate habuit. Quid deinde autem, quid eueniet? Tutissime tu putas, Phædre, sapientem tuum per astutias & simulationes, vastamque illam gerendarum rerum calliditatem, honoris & fortunarum adipisci posse, quanta hunc fortune & honorum præmia, non dico consequentur, sed planè obtinent: quæ usquam natio est tam immanis, & barbara: quis tam crudelis, impiusque tyrannus, qui non specie tali istius vitæ commoueat: vt etiam si eum diligere fortasse non possit, proprietatem tam animi feritatem: hæc tamen percussus tam eximie hominis dignitatis, incidat in admirationem necesse est. Et qui scilicet humaniore præditi homines sunt, summi, infimi, cives, extranei, nequaquam vlli profectò se & sua fidentius commendabunt, quam isti ipsi: nec quenquam cupidius ad suas fortunas regendas accersent quam hunc, quem vident in aliorum bonis commodisque procurandis, suum ipsum omne bonum & commodum existuentem, itaque omnia suscipientem ac gerentem, vt suorum laborum & operum, ad ceteros utilitas, ad ipsum autem fructus virtutis atque officij qui maximus in vera vita & vbertissime perueniat. Coletur igitur, honorabitur, amabitur, ipsius, consilio & auctoritate gerentur plurima: neque ipse tamen alienis negotiis se offeret, neque expetet admodum publicis procuratoribus se distingui: sed quicquid eiusmodi aget, atque suscipiet, totum officio dabit atque humanitati: ipse vero in illa beatissima cura rerum ecclesiarum & diuinarum permanebit, quoad poterit, contemplandarum: vitamque eam in primis amplectetur, quæ maximè è natura est, maximèque hominis propria. In quidem non corpus, neque animus reliquus, sed mens solatur id illud ipsum, quod est homo. Quapropter veras idem cum ac proprias hominis consequetur voluptates: non illas animæ infimæ, quæ & bruta maximè, & eadem falsæ inanèque factæ sunt: neque rursus eas, quæ in sensibus consistunt, vagas & errantes, & varietate ipsa semper instabiles, sed cum has vitæque modo rationeque finitas, tum illas plenè & cumulatè, quæ arde,

& cetera.

de compressè, & peculiariter attingunt hominem, inque cum ipsam penitus se infundunt, & illique faciunt, suntque menti, & sensibus, que ex mentis officio geruntur, agnate maxime & familiaris: quarum ut verissima, atque purissima, sic iucundissima & summa est perceptio. Quocirca homo præceptis Philosophiæ educatur, ac semetipso in omnem partem rectè utens, similem se se quod fas est) efficiet Deo, tum in vitæ ratione, dum quo ille modo omnia agit, eodem ille modo cuncta & ager, & exequetur, ut debeat sibi, semper profit aliis, tum in perpetua animi læticia ac voluntate. Qui si præter has communis Philosophiæ rationes, que similitudinem & imitationem præpotentis Dei insinuat nobis atque proponunt, illa quoque præterea maxima atque amplissima eiusdem Dei beneficia in genus humanum cognouerit, que vni tantum generi nominique nostro, qui Christum filium unigenitum Dei colimus, & profitemur, propriè ac singulariter data sunt: quod in hac vna religione, & salus hominibus est, & vera beata vitæ in terris ratio, in coelo immortalitatis adeptio: necdum per Philosophiam, à pura & integra religione non detrahitur, quemadmodum tu, Phædre, dudum calumniabare: sed magis in ea etiam statuetur, & confirmabitur, ad eos enim amicos, qui communibus beneficiis Dei summi debentur, accedere alij magis peculiare & proprij, per quos fortissimè cum Deo esse colligatus. Non enim de leuibus sophistis in presentia, neque (vt opinor) de frivolis hominibus quibusdam, sed de consideratis & integris & constantibus est sermo, qui omnia mentantur consilio & probitate, neque à maiorum suorum, de quorum integritate, & sapientia optimè sentiant, decretis atque sententiis villo pacto recedunt: sed quo ingenio hominis, atque doctrina perueniri non potest, de eo patiuntur Dei immortalis numine, & veterum autoritate sanctissimorum hominum, facillè sibi persuadent. Hic paulùm quum requisissem, Exposui vobis, in qua, quemadmodum quidem potui, & vim vtilitatemque Philosophiæ, & eius viri qui ritè ac legitime philosophetur, speciem atque formam. Que mea expositio vniuersè facta, satis respondeat Phædri calumniæ videatur, vestrum iam est iudicium. Mihi quidem & magnitudo rei, & breuitas temporis, & mehercule, rem, si quo modo ea est, fateri volumus, mei etiam ingenij ad beatum tollendum pondus exilitas, vehementer obstitit, quominus vobis omnia, quemadmodum quidem cupissem, potuerim exprimerè: in quo non recuso, quin meæ tarditati culpam, non Philosophiæ ipsi assignetis. Hic Gallus, sanè quam probasti mihi, Sadolere, defensionem tuam, inquit, nec video, Philosophiæ quid possit esse diuinius. Itaque ego, qui in eam antea præpensione animi ferebar, nunc planè illius amore totus ita ardeo,

ardeo, ut non sim eam vnquam e complexu meo dimissuram illi
 aucto quam maximè, & quam primùm, ut ista qua sunt a te elin-
 tata, in commentarium referantur, quo ocyus queam exemplum
 Verbinum mittere ad meos amicos, taleis viros, qualesis quo-
 que in primis existimas. SVM MOS & singulareis dicitur, horum
 quorum conuentu apud lectissimam omnium fœminarum HE-
 LISABETAM reginam Vmbriae illa ciuitas atque adeo Italia
 omnis ornata est. Vero, nec iniuria, inquit, non enim vixit ali-
 bi terrarum, neque nostrâ, opinor, neque antiquorum memo-
 ria, tot & taleis principes ingenij ac literarum facile vnusquis
 quispiam possit nominare, quos nunc Verbi præclarum nomen
 constituunt: quippe cùm illic addit & Petrus Bemus maximo
 lebritate & nomine vir: quem præter eximiam omnem virtutem
 humanitatis laudem, verè parentem, eum Romanæ veteris, qui
 recentis huius Italiae eloquentiæ possumus appellare: & duo ho-
 tres Italiae vel præcipua lumina, Federicus & Octianus: nam Fregus
 nobilitate, dignitate, prudentia, literis maximè illustres: nam
 spectatum ac nobile par Baldasarus Castillionens, & Castus Ge-
 zaga: qui militaribus ambo & bellicis virtutibus insignes, ad-
 lam fortitudinis laudem, optimarum quoque & literarum, & ve-
 rium, non inferius decus, addidit. Quanquam ac singulos no-
 ligam, illam ego urbem hoc tempore, non hominum cuiusque
 modi domicilium, sed Musarum diuersorium esse puto. At ego
 inquit Citrarius, habeo statim queis cum communem famula-
 reis hos nostros, quorum quotidianis cœ:ribus domus tua, Gal-
 celebratur, Camillum Porcium, & Blossum Palladium: quo-
 rum ingenijs, spectabilique morum & sermonis elegantia solui-
 sumus omnes apprime delectari: Etsi, quanquam vterque vtrius-
 que, tamen alter eorum oratoriam magis laudem, alter potius
 cam est profectus: Tum autem Camillum Palcoium, & Philippum
 Beroaldum, hunc iuniorem dico: Nam ille senior: haud sciam
 vique quaque doctorum iudicio idoneus est qui proberunt: hunc
 tem duo suis ingenij & virtutum ornamentis, non minus pro
 Bononiensi modo, vnde oriundi sunt, sed huic urbi tantæ, non
 exiguum decus potuerunt afferre. Nam Euangelistam Martho-
 num, tuum familiarissimum, Sadolet, quem nos omnes pro-
 rimum ipsius merito, & quanquam doctus admodum vir est, ho-
 manitatis tamen ac liberalitatis causa precipue dileximus: non
 ego gaudio sublatum iri puto, cùm te operam hanc nauasse. Ho-
 iophiæ laudemque ex eo consecutum esse intellige: Vnam
 quidem inquam, talibus ingenijs, mea hæc opera & voluntate
 re probata sit. Sed quid ait nobis Phædrus: Ego nē inquit: te al-
 eno quodam in hominum genere tuum istum sapientem, vna-
 quæ

quam in somnijs constituisse. Nam his quidem hominibus, quibus cum vivimus, mea sapientia ad manum sumper futura est parata. Quae quum essent dicta, surreximus omnes, aliquotque deambulationibus vltro & citro factis, reliquum convitio, varietate sermonibus, Phaedro imprimis multa faceret, verba niterque dicente, hilarem & laetum consumpsimus diem.

FINIS.

IACO